

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**IMPLEMENTÁCIA PRINCÍPOV ETIKY DO
EKONOMICKEJ PRAXE
BAKALÁRSKA PRÁCA**

2012

Andrej Filip

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**IMPLEMENTÁCIA PRINCÍPOV ETIKY DO
EKONOMICKEJ PRAXE**

Bakalárska práca

Študijný program: Aplikovaná etika – etika profesijných činností

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ: PhDr. Jarmila Jurová, PhD.

Nitra 2012

Andrej Filip

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Andrej Filip
Študijný program: aplikovaná etika - etika profesijných činností
(Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 2.1.5 etika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Implementácia princípov etiky do ekonomickej praxe

Anotácia: Práca bude zameraná na teoretické objasnenie etických princípov v ekonomickej praxi. Následne bude v práci prostredníctvom autorského dotazníka vykonaný prieskum postojov k uplatňovaniu etických princípov v oblasti hospodárstva a podnikania. Výsledky budú interpretované v kontexte aplikovanej etiky.

Školiteľ: PhDr. Jarmila Jurová, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Katedra: KVAE - Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Dátum zadania: 25.09.2010
Dátum schválenia: 08.10.2010

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
vedúci katedry

ABSTRAKT

FILIP, Andrej: Implementácia princípov etiky do ekonomickej praxe. [Bakalárska práca] Andrej Filip: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta; Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: PhDr. Jarmila Jurová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra: Filozofická fakulta UKF, 2012, 46 s.

Bakalárska práca je zameraná na teoretické objasnenie etických princípov v ekonomickej praxi. Následne bude v práci prostredníctvom autorského dotazníka vykonaný prieskum postojov k uplatňovaniu etických princípov v oblasti hospodárstva a podnikania. Výsledky budú interpretované v kontexte aplikovanej etiky. Bakalárska práca spočíva v teoretickom vymedzení problematiky etiky a etických princípov v ekonomickom prostredí, v realizovaní prieskumu prostredníctvom sekundárneho spracovania údajov a tiež prostredníctvom autorského dotazníka v podnikateľskom prostredí za účelom získania informácií o skúsenostiach a postojoch k uplatňovaniu etických princípov, v zhodnotení aktuálneho stavu a v navrhnutí spôsobov na jeho zlepšenie. Práca poskytuje obraz o teoretickom rozpracovaní problematiky. Významným prínosom práce je práve analýza a spracovanie sekundárnych údajov a realizovanie primárneho prieskumu zameraného na skúsenosti s implementovaním etických princípov, na základe ktorého navrhujeme možnosti zlepšenia súčasného stavu vnímania etických princípov a zásad.

Kľúčové slová: Etické princípy. Problémy etiky. Neetické správanie. Ekonomická prax. Etický kódex.

ABSTRACT

FILIP, Andrej: Implementation of principles of ethics in economic praxis. [Bachelor thesis] Andrej Filip: Constantine the Philosopher University in Nitra, The Faculty of Arts; Department of general and applied ethics. Instructor: PhDr. Jarmila Jurova, PhD. Degree of qualification: Bachelor. Nitra: FF UKF, 2012, 46 pages.

Bachelor thesis is focused on theoretical explanation of ethical principles in economic praxis. Subsequently, there would be performed the research of attitudes to the application of ethical principles in the area of economy and business through a questionnaire in the thesis. The results are interpreted in the context of applied ethics. Bachelor thesis lies in the theoretical definition of the issue of ethics and ethical principles in economic environment, in realisation of a research through the secondary data processing and through the author's questionnaire in the business environment in order to get information about experience and attitudes to the application of ethical principles, in evaluation of current status and in suggestion of possibility to improve the current situation. The thesis provides an overview about the theoretical elaboration of the problem. Important contribution of the thesis is the analysis and processing of secondary data and realisation of primary research focused on experience with implementation of ethical principles, by which we suggest the possibilities to improve the current status of the perception of ethical principles and rules.

Key words: Ethical principles. Issues of ethics. Unethical behaviour. Economic praxis. Code of Ethics.

OBSAH

ABSTRAKT	4
ABSTRACT.....	5
ZOZNAM TABULIEK A ILUSTRÁCIÍ	7
ÚVOD.....	7
1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ..	9
1.1.Vymedzenie základných pojmov analyzovanej problematiky	9
1.2.Etické aspekty a problémy v ekonomickom prostredí.....	14
2. CIEĽ PRÁCE.....	20
2.1.Hlavný cieľ práce.....	20
2.2.Parciálne ciele práce	20
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA.....	21
3.1.Metodika práce	21
3.2.Metódy skúmania.....	21
4. VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	24
4.1.Výsledky a diskusia k sekundárnemu spracovaniu dostupných údajov	24
4.2.Výsledky a diskusia k vyhodnoteniu primárneho prieskumu.....	29
4.3.Návrhy a odporúčania pre prax.....	36
ZÁVER	38
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	40
ZOZNAM PRÍLOH.....	43

ZOZNAM TABULIEK A ILUSTRÁCIÍ

Graf 1	Štruktúra prieskumného súboru s vyznačením počtu respondentov...29
Graf 2	Konkrétne skúsenosti respondentov s etickými princípmi a zásadami31
Graf 3	Implementácia etických princípov a zásad vo firmách.....32
Graf 4	Spôsob implementovania etických princípov a zásad vo firmách.....33
Graf 5	Skúsenosti s etickými problémami a neetickým správaním v praxi...34
Graf 6	Etické problémy a neetické správanie identifikované respondentmi..34
Graf 7	Hodnotenie súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí.....35
Graf 8	Hodnotenie súčasného stavu etiky vzhľadom na veľkosť firmy35
Graf 9	Možná zmena súčasného stavu vnímania etických princípov36
Tabuľka 1	Model manažérskej etiky14
Tabuľka 2	Základné etické princípy spoločnosti Johncon Controls, Inc.25
Tabuľka 3	Výsledky súťaže Veľká cena SOPK za posledné tri roky27
Tabuľka 4	Prehľad trestných činov korupcie v SR v rokoch 2001 – 200928
Tabuľka 5	Vnímanie etických princípov a zásad respondentmi vo všeobecnosti.30
Tabuľka 6	Vnímanie etických princípov v ekonomickom prostredí.....31
Tabuľka 7	Etické problémy definované respondentmi ako etické princípy.....31
Tabuľka 8	Konkrétne skúsenosti respondentov s etickými princípmi a zásadami32
Tabuľka 9	Možné zmeny súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí.....36
Schéma 1	Predmet podnikateľskej etiky15
Schéma 2	Štyri oblasti etického správania v spoločnosti25

ÚVOD

Veľmi často diskutovanou je problematika etických princípov a zásad vplývajúca na každodenný život človeka. Etické princípy však nezasahujú iba do spoločenského života človeka ako takého, ale dovoľme si tvrdiť, že do každej jednej sféry života človeka. Etika a jej princípy výrazne ovplyvňujú a formujú ekonomickú prax a podnikateľské prostredie. Práve z tohto dôvodu sa budeme v bakalárskej práci aj my venovať problematike etických princípov a zásad. Túto problematiku považujeme za vysoko aktuálnu a významnú, ktorej na druhej strane treba venovať vysokú pozornosť.

Cieľom bakalárskej práce je teoreticky rozpracovať problematiku princípov etiky v ekonomickej praxi, realizovať prieskum, zhodnotiť aktuálny stav a navrhnúť spôsob na jeho zlepšenie. Hlavný cieľ sme ďalej štruktúrovali na parciálne ciele, ktoré sa zameriavajú na teoretické vymedzenie problematiky, analýzu vývoja súčasného stavu, interpretáciu výsledkov a napokon na návrhy a odporúčania pre prax.

Naplnenie cieľa realizujeme prostredníctvom štyroch hlavných kapitol, v ktorých uplatňujeme popisné, porovnávacie, analytické a následne syntetické metódy.

Prostredníctvom prvej kapitoly vymedzíme základné pojmy analyzovanej problematiky. Veľmi stručne zadefinujeme úlohu etiky v ekonomickom prostredí. Pozornosť budeme venovať postaveniu etiky a etických princípov v ekonomickej sfére spoločnosti. Charakterizujeme prepojenie etiky s ekonómiou, definujeme aplikované etiky zaoberajúce sa týmto vzťahom. Ďalšiu časť prvej kapitoly zameriame na etické aspekty a problémy v ekonomickom prostredí.

V druhej kapitole venujeme pozornosť cieľu práce a parciálnym cieľom, ktoré vystihujú predmet riešenia skúmanej problematiky.

Tretia kapitola bude orientovaná na metodiku práce a metódy skúmania, kde sa budeme zaoberať charakteristikou objektu skúmania, pracovnými postupmi, spôsobom získavania údajov a ich zdrojmi, použitými metódami vyhodnotenia a interpretáciou výsledkov.

Samotným výsledkom práce a diskusii venujeme pozornosť v štvrtej kapitole bakalárskej práce. Sekundárne spracovanie dostupných údajov budeme realizovať na základe vybraných príkladov implementovania etických princípov do ekonomickej praxe. Na významnosť etických princípov v ekonomickej sfére poukážeme aj prostredníctvom

udeľovania cien za uplatňovanie etických princípov v podnikaní. Ďalej sa zameriame na najčastejšie sa vyskytujúce problémy etiky pôsobiace v ekonomickom prostredí. Skúsenostiam podnikov s etickými princípmi a problémami etiky na Slovensku sa budeme venovať v ďalšej časti druhej kapitoly, kde prostredníctvom autorského dotazníka realizujeme primárny prieskum. Štvrtá kapitola bakalárskej práce bude zároveň orientovaná na sumarizovanie a zhodnotenie aktuálneho stavu skúmanej problematiky. Našou snahou bude tiež poskytnúť návrhy na zlepšenie aktuálnej situácie v súvislosti s implementáciou princípov etiky do ekonomickej praxe.

Záver práce orientujeme na zatriedenie a zovšeobecnenie zistených skutočností a informácií skúmanej problematiky. Zhodnotíme naplnenie cieľa, prínosy práce a výsledky, ku ktorým sme dospeli.

Touto cestou by som rád vyjadril poďakovanie školiteľke mojej bakalárskej práce PhDr. Jarmile Jurovej, PhD. za jej odborné vedenie, metodickú pomoc, usmernenie a cenné rady, ktoré mi poskytla pri zostavovaní mojej bakalárskej práce.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

„Podnikateľský subjekt neexistuje v nejakom vákuu, ale je súčasťou podnikateľského prostredia, má väzby nielen so svojimi obchodnými partnermi, ale aj so štátom, t.j. inštitúciami, ktoré ho reprezentujú. Z uvedeného vyplýva, že podnik ako ekonomický subjekt by sa mal eticky správať nielen voči svojim zamestnancom, ale aj navonok voči ostatným subjektom, s ktorými prichádza do styku.“ (Marková, 2005, s. 28)

Sme si vedomí významnosti etiky a jej princípov pre ekonomické a podnikateľské prostredie, a preto sa v úvode kapitoly budeme venovať vymedzeniu základných pojmov. Upriamime sa tiež na tri kvalitatívne odlišné úrovne etiky v podnikateľskom prostredí. V súvislosti s manažérskou etikou charakterizujeme ústredného nositeľa etických princípov a načrtujeme model manažérskej etiky.

V druhej časti kapitoly sa zameriame na identifikáciu a charakteristiku najčastejšie sa vyskytujúcich problémov etiky v podnikateľskej praxi. Priblížime problematiku predmetu podnikateľskej etiky, kde vzniká centrálny problém medzi etickou a ekonomickou dimenziou. Budeme sa venovať tiež neetickým problémom.. Zadefinujeme základné etických princípy a zásady. Dôraz budeme klásť aj na spoločensky zodpovedné podnikanie a tiež na nástroje, ktoré napomáhajú dodržiavaniu etických princípov.

1.1. Vymedzenie základných pojmov analyzovanej problematiky

Etika zohráva v dnešnom živote veľmi významnú úlohu, svojimi princípmi a zásadami zasahuje aj do ekonomickej sféry, čím sa jej význam a dôležitosť posilňuje. Z tohto dôvodu vymedzíme pojmy ako etika, podnikateľská etika, či manažérska etika.

“Pojmy morálka a etika sa nielen v bežnom živote, ale aj v odbornej literatúre zamieňajú veľmi často, čo je dôsledkom ich etymologickej zhody. Súvisí to s dvojakým významom gréckeho slova ethos, od ktorého je priamo odvodené slovo etika. Pôvodný význam slova ethos znamená zvyčajné miesto pobytu, miesto kde býva, kde sa človek udomácnil. Názov etika pochádza od Aristotela, ktorý ním pomenoval učenie o mravnosti, ale súčasne i mravnosť samu. Tento dvojaký význam pojmu etika často spôsobuje problémy pri jeho aplikovaní, preto je vhodné aspoň vo vedeckých diskusiách presne určiť, v akom zmysle sa tieto termíny používajú.” (Remišová, 2000, s. 11)

Čierna poníma etiku ako teóriu morálky. Morálka podľa nej vyžaduje určité konkrétne správanie človeka a aj dôvody prečo tak činí. Čierna ďalej uvádza nasledovné definície etiky:

- etika ako náuka o ľudských zámeroch a konaní z hľadiska dobra a zla, o zmysle života a šťastí,
- etika ako veda o morálke a všeobecnej zásade, ktorá by človeku ukazovala, čo má robiť, a o čo sa má v živote usilovať, ako sa má správať k iným ľuďom,
- etika ako veda, ktorá sa zaoberá správnym a nesprávnym, dobrým a zlým, ale aj morálnou povinnosťou a záväzkom,
- etika ako skúmanie vzťahov ľudí k ľuďom, ľudí k spoločnosti a človeka k sebe samému. (Čierna, 2001, s. 14)

Lovaš uvádza pojem sociálne normy, ktorým označuje široký okruh pravidiel, zásad a princípov správania sa ľudí voči sebe alebo spôsobov riešenia sociálnych situácií a ktorého úlohou je regulovať správanie a myslenie ľudí. Lovaš tiež zdôrazňuje fakt, že pre každého jednotlivca je normou platnou v jeho spoločenstve len to, čo on sám ako normu vníma, skutočnou normou je pre neho len vtedy, keď ju on sám za normu skupiny považuje. (Lovaš, 2000, s. 12-13)

My sa v našej práci zameriavame na postavenie etiky a etických princípov v ekonomickej praxi, a preto priblížime etiku v ekonomickom prostredí.

Základným prvkom etiky sú etické normy, ktoré fungovali a fungujú aj v ekonomickej sfére spoločnosti. Podľa Čiernej predstavuje ekonómia spoločenskú vedu, ktorá skúma motívy a spôsoby rozhodovania jednotlivcov i spoločnosti ako celku o alternatívnom využití vzácnych zdrojov, spôsoby rozdeľovania vyrobených statkov na súčasnú a budúcu spotrebu medzi jednotlivé osoby a spoločenské skupiny, ako aj výmenné procesy, ku ktorým pri tom dochádza. Čierna vidí prepojenie etiky s ekonómiou práve v tom, že ekonómia je veda o voľbe skúmajúca ľudské správanie, ktoré je predmetom práve etiky. (Čierna, 2001, s. 15)

Podľa Paulíka a Pellešovej má ekonómia dva rozdielne zdroje, a to etický a inžiniersky, resp. technický. Etický prístup spája problémy ekonómie s ľudskými cieľmi a zároveň skúma dva okruhy problémov, a to problémy ľudskej motivácie a problémy ako posudzovať sociálne výdobytky, t.j. etický pohľad na sociálne výhody. Na druhej strane inžiniersky prístup odmieta motivačnú schému a etické otázky nie sú pre tento prístup

dôležité. Kladie dôraz predovšetkým na logické, matematické a technické problémy. (Paulík, Pellešová, 2003, s. 153)

Už Aristoteles nachádza určité pochopenie vzťahu etického a ekonomického. Ekonómia u neho spájala realizáciu ľudských cieľov s bohatstvom. Pre posudzovanie dôležitosti ekonómie sa objavujú dve východiská. Prvé východisko predstavuje problém ľudskej motivácie, ktorý je súčasťou širokej etickej otázky, ako by mal jednotlivec žiť. Druhé východisko spočíva v hľadisku spoločenskej prospešnosti. (Martón, 2003, s. 15)

Na základe postupného prepájania vzťahov etických a ekonomických vzniká pojem podnikateľská etika. My sa budeme pozerať na tento pojem očami viacerých autorov a postupne si vymedzíme jednotlivé charakteristiky a vnímanie podnikateľskej etiky vybranými autormi.

Remišová uvádza nasledovné charakteristiky podnikateľskej etiky:

- kolískou vzniku sú Spojené štáty;
- predstavuje formu aplikovanej etiky, ktorá sa rozvíja v posledných desaťročiach v celom svete obrovským tempom;
- vznik a rozvoj je súčasťou celkového kultúrneho smerovania ľudstva ako celku;
- podnikateľské aktivity nie sú samoúčelné, ale uskutočňujú sa pre ľudí a s ľuďmi;
- predstavuje spojenie etiky a podnikania v najširšom slova zmysle (Remišová, 1996, s. 17-18)

Šroněk sa venuje vymedzeniu etiky podnikania, ktorá podľa neho zahŕňa morálne zásady a normy usmerňujúce konanie vo svete podnikania. Úlohou etiky podnikania je objasniť a eticky zdôvodniť situácie a činnosti prebiehajúce v podnikaní. Etiku v podnikaní poníma tiež ako implementáciu etických princípov do všetkých podnikateľských činností zahrňujúcich individuálne, korporatívne a spoločenské normy a hodnoty. (Šroněk, 1995, s. 174)

Podnikateľskú etiku Remišová poníma ako aplikovanú integračnú normatívnu etiku, ktorá sa zaoberá skúmaním interakcie medzi etikou a ekonomikou. Podnikateľská etika sa podľa Remišovej zaoberá analýzou morálnych noriem a princípov vo všetkých sférach hospodárskeho systému, skúmaním etických predpokladov pre funkčné podmienky moderného trhového hospodárstva. Podnikateľská etika predstavuje kritickú reflexiu ekonomických činností na základe hodnôt humanizmu, spravodlivosti, solidarity, slobody a tolerancie. Autorka medzi hlavné úlohy zaraďuje nasledovné: odhalenie fungujúcich

etických noriem a princípov, konfrontácia fungujúcich princípov so želanými ľudskými hodnotami, formulovanie nových etických noriem a princípov, vypracovanie postupov na aplikáciu týchto noriem a princípov do ekonomickej sféry na všetkých úrovniach riadenia.

Ako predmet podnikateľskej etiky definuje oblasť konfliktu medzi ekonomicou a etickou racionalitou, medzi individuálnymi a všeobecnými záujmami, medzi základným podnikovým cieľom v podobe maximalizácie zisku a dobrom v podobe spravodlivosti. (Remišová, 2011, s. 55-56)

Dytrt sa zaoberá definíciou etiky v podnikaní podľa amerických autorov Ferella a Fraedricha, podľa ktorých etika v podnikaní zahŕňa morálne zásady a normy usmerňujúce správanie vo svete podnikania. Či je špecifické správanie správne alebo nesprávne, etické alebo neetické, často určuje verejnosť prostredníctvom záujmových skupín a podnikateľských organizácií, a tiež prostredníctvom osobnej morálky a hodnôt jednotlivcov. (Dytrt a kol., 2000, s. 103)

Seknička uvádza definíciu hospodárskej etiky, ktorú môžeme chápať ako synonymum podnikateľskej etiky. Hospodárska etika podľa neho „zahŕňa morálne normy a hodnoty, ktoré usmerňujú konanie a správanie v ekonomike. Do popredia vystupuje hodnotenie špecifického konania – či je správne alebo nesprávne, etické alebo neetické. Ide predovšetkým o aplikáciu etických princípov v podnikateľskom procese, kde je základnou úlohou hospodárskej etiky hľadanie rovnováhy medzi ekonomickým ziskom a spoločenskými dôsledkami.“ (Seknička a kol., 1997, s. 79)

Z hľadiska hospodárskej etiky uvádzajú Paulík a Pellešová šesť základných podmienok funkčného trhového ekonomického mechanizmu, a to stabilitu podmienok, čestnú konkurenciu, produktivitu práce, zmluvnú slobodu, ručenie za záväzky a transparentnosť hospodárskej politiky. (Paulík, Pellešová, 2003, s. 159)

Viacerí autori sa zhodujú na tom, že z pohľadu spoločenskej praxe je možné rozlišovať tri kvalitatívne odlišné úrovne hospodárskej etiky, a to mikroúroveň, mezoúroveň a makroúroveň.

Mikroúroveň sa zaoberá etikou a vzťahmi jednotlivých osôb ako napríklad majiteľov a investorov, spotrebiteľov, zamestnancov, obchodných partnerov, štátu alebo konkurencie. Pričom každý jednotlivec má právo na voľbu rozhodnutia a konania, ktorá je ale ovplyvnená viacerými podmienkami. (Seknička a kol., 1997, s. 79, 82-83)

Mezoúroveň sa venuje etike a vzťahom ekonomických organizácií, t.j. firmám, zväzom, asociáciám. Faktom je, že každá organizácia má svoje vlastné ciele a záujmy,

a teda určitú autonómiu, čo môže viesť k rozporom s individuálnymi záujmami. (Paulík, Pellešová, 2003, s. 158)

„Úroveň makro zahrňuje inštitucionálne pravidlá vzťahujúce sa na celú spoločnosť. Ide o spravodlivosť, zákonnosť a charakter spoločnosti všeobecne, ďalej o to, aký je účel slobodného trhu, či je tento trh čestný, či sú najúčinnnejším spôsobom rozdeľované tovary a služby v spoločnosti, akú úlohu hrá regulácia zo strany vlády a pod.“ (Šroněk, 1995, s. 181)

Súčasťou podnikateľskej etiky je tzv. manažérska etika. Nižšie uvedieme opäť pohľad viacerých autorov na definovanie a charakterizovanie manažérskej etiky.

„Manažérskou etikou sa spravidla rozumie kriticko-normatívna reflexia riadenia podniku, firmy, inštitúcie zo strany manažmentu. Manažérska etika je etika riadenia, ktorej centrálnym problémom je vzťah medzi predstavenými a podriadenými, t.j. medzi riadiacimi pracovníkmi a ostatnými pracovníkmi firmy alebo podniku. Úroveň, stav a kvalita manažérskej etiky ovplyvňuje kvalitu a rozvoj medziludských vzťahov na pracovisku.“ (Remišová, 1996, s. 129)

Ústredným nositeľom etických princípov by mal byť podľa Hintošovej a Toropilovej práve manažér, ktorého základnými nástrojmi sú štýl riadenia ľudí, spôsob komunikácie s týmito ľuďmi a zabezpečenie materiálnych a duchovných podmienok pre prácu. Autorky poukazujú na dôležitosť konsenzu, kedy by mala byť etická zodpovednosť manažéra dopĺňaná istou mierou etickej zodpovednosti zamestnancov. (Hintošová, Toropilová, 2003, s. 57)

„Manažérska etika sa vyprofilovala z podnikateľskej etiky a chápeme ju ako jeden z typov profesijnej etiky. V štruktúrach prichádzame na to, že jej poloha ako profesijnej etiky je na medziúrovni a mikroúrovni. Na medziúrovni ide o pôsobenie manažérskej etiky ako etiky určitej komunity v danom prípade stavovskej komunity, ktorá zahŕňa manažérskych pracovníkov. Na mikroúrovni sa jedná o prienik etiky a ekonomiky u jednotlivého manažéra ako profesijného riadiaceho pracovníka.“ (Čierna, 2001, s. 47)

Prostredníctvom nasledujúcej tabuľky uvádzame základný model manažérskej etiky podľa Dytrta pozostávajúci z morálky, erudície a ich následnej aplikácie.

Tabuľka 1 Model manažérskej etiky

Manažérska etika	
Morálka	Erudícia
<ul style="list-style-type: none"> - zásady všeobecnej morálky - vnútorné presvedčenie o úlohe a význame morálky - rešpektovanie zákonných a spoločenských noriem - historické a lokálne zvyklosti v medzinárodných vzťahoch - zdokonaľovanie a sebvýchova v morálnych postojoch 	<ul style="list-style-type: none"> - systém celoživotného vzdelávania - rast osobnosti - získavanie nových teoretických a praktických znalostí a skúseností - znalosť špecifických podmienok riadeného objektu - strategické myslenie a motivácia ľudí - duševná hygiena - schopnosť syntézy a synergie
Aplikácia	
<ul style="list-style-type: none"> - aplikácia morálky a erudície do každodennej praxe manažmentu - dodržiavanie zásad manažérskej etiky všetkými pracovníkmi - analýzy súčasnej úrovne možností jej prehlbovania - analýza prínosu manažérskej etiky pre efektívnosť, tvorivosť a kultúru riadeného objektu 	

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Dytrt a kol., 2001, s. 14-15

Manažérska etika podľa Janotovej a Farkašovej svojím obsahom predstavuje profesijnú etiku riadiacich pracovníkov. Jej ignorovanie v správaní manažérov zásadne ohrozuje stabilitu podnikateľského subjektu v trhovom prostredí, čo je v konečnom dôsledku v rozpore s jeho ekonomickými cieľmi. Pre každý úspešný podnik je veľmi dôležitý súlad ekonomických priorít podniku a etických prístupov v riešení podnikateľských problémov. (Janotová, Farkašová, 2001, s. 7)

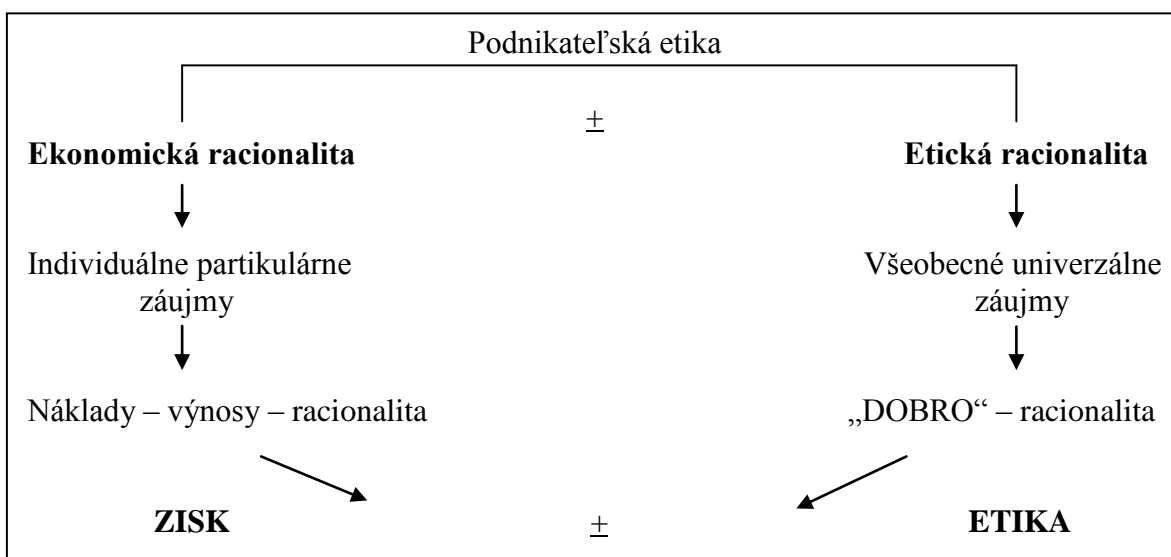
Jednotlivým etickým princípom, zásadám, ale aj etickým problémom vznikajúcim v ekonomickom a podnikateľskom prostredí sa budeme venovať v ďalšej kapitole.

1.2. Etické aspekty a problémy v ekonomickom prostredí

Významnosť jednotlivých pojmov sme už vymedzili v predchádzajúcej kapitole. Teraz sa budeme bližšie venovať vplyvu etiky na ekonomickú sféru a jednotlivým problémom etiky vznikajúcim v podnikateľskom prostredí.

Predmet podnikateľskej etiky predstavuje prvý „kameň úrazu“, kedy sa dostáva do sporu ekonomická racionalita s etickou racionalitou. Môžeme ho znázorniť podľa Remišovej nasledujúcou schémou.

Schéma 1 Predmet podnikateľskej etiky

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Remišová, 1999

„Predmetom podnikateľskej etiky je konflikt medzi ekonomickou a etickou racionalitou – ekonomická racionalita je zameraná na zisk a etická racionalita na dobro všetkých zúčastnených. Podstatu tohto konfliktu treba vidieť v dualizme medzi svetom ekonomickej racionality a medzi svetom etickej zodpovednosti, alebo jednoducho medzi svetom hospodárstva a svetom morálky. Ako pre filozofickú etiku, tak aj pre ekonomickú vedu moderného veku je charakteristickým znakom striktné rozdelenie medzi ríšou nevyhnutnosti ekonómie a ríšou slobody, mravného sebaurčenia.“ (Remišová, 1996, s. 21)

Za centrálny problém podnikateľskej etiky považuje Remišová konflikt medzi ziskom a etikou. Tu vzniká problém a morálna dilema ako vyriešiť práve tento vzťah. Je možné to vysvetliť na príklade študentov, ktorých pracovným poslaním je tvoriť zisk. Jeho veľkosť je základným kritériom ich odbornosti. Úspech, kariéra, a tým aj realizácia a postavenie v spoločnosti jednoznačne závisia od profesionálnej schopnosti zarábať pre seba alebo pre svoju firmu peniaze. A tu vzniká často neriešiteľný problém, a to spojiť toto poslanie s princípmi čestnosti a spravodlivosti. (Remišová, 2011, s. 70)

Vo všeobecnosti by sme mohli povedať, že k problémom etiky v ekonomickom prostredí dochádza na dvoch úrovniach, a to na úrovni vonkajšej (širšie poňatie) a úrovni vnútornej (užšie poňatie).

Podľa Paulíka a Pellešovej charakterizujú užšie poňatie hlavne vzťahy vo vnútri firmy a vzťahy firmy k najbližšiemu okoliu. Za dominantné problémy na tejto úrovni považujú hlavne: vzťahy voči spotrebiteľom, majiteľom a investorom, k zamestnancom, obchodným partnerom, voči konkurencii, či vzťahy voči spoločnosti

a štátu. Etické problémy na tejto úrovni vznikajú prevažne tam, kde dochádza ku konfliktom, predovšetkým vo vzťahoch medzi firmou a záujmami jednotlivcov, vnútorných štruktúr firmy, štátu ako ekonomického subjektu, spoločnosti ako celku. (Paulík, Pellešová, 2003, s. 160-161)

Podnik ako ekonomický subjekt by sa mal eticky správať nielen voči svojim zamestnancom, ale aj navonok voči ostatným subjektom, s ktorými prichádza do styku. Práve s týmito subjektmi môžu vznikať etické problémy na vonkajšej úrovni. (Marková, 2003, s. 28)

Za dôležitý problém v podnikateľskej sfére už aj v Slovenskej republike považuje Šúbertová neetické prejavy pri podnikaní. Mnohé podnikateľské subjekty uplatňujú nekalé praktiky v podobe racketingu, tunelingu a daňových únikov. Na Slovensku tiež prevláda v značnej miere korupcia a úplatkárstvo. Na druhej strane máme však na Slovensku legislatívu, ktorá by mala zabezpečiť etické podnikateľské prostredie, napríklad zákon o hospodárskej súťaži č. 136/2001 Z. z., zákon č. 119/1995 Z. z. o konflikte záujmov a zákon o verejnom obstarávaní č. 263/1999 Z. z. v znení neskorších noviel, ale zdá sa, že ich nedodržiavanie je ťažko postihnuteľné a medzery v zákone sú dostatočným „manévrovacím priestorom“ pre podnikavcov. (Šúbertová, 2003, s. 25)

Svoju významnosť majú aj etické problémy v pracovnoprávných vzťahoch, ktoré vznikajú aj napriek právnej i etickej povinnosti zamestnávateľov i zamestnancov riadiť sa platným adekvátnym právom. Najčastejšie ide o etické problémy ako diskriminácia, nedôstojné pracovné podmienky, bezpečnosť práce, pracovná disciplína, absencia vzájomnej dôvery, zasahovanie do súkromia zamestnancov zo strany zamestnávateľov, spôsoby prepúšťania, odmeňovanie za prácu, lojalita, či medziľudské vzťahy na pracovisku. (Remišová, 2011, s. 235)

Medzi najčastejšie prípady porušovania manažérskej etiky môžeme zaradiť únik dôverných informácií, korupciu, dary, konflikty záujmov, nekalú súťaž, podvody, zneužívanie postavenia na vlastné účely, arogantné správanie voči zamestnancom a ich potrebám, neplatenie, či defraudácia. (Janotová, Farkašová, 2001, s. 46)

Remišová uvádza ako základné a principiálne problémy manažérskej etiky v organizácii nasledovné stanoviská:

- ochrana nedotknuteľných základných ľudských práv pracovníkov v podniku;
- umocnenie postavenia subjektu pracovníka prostredníctvom tvorby obsahu práce a vytvárania vzťahov, ktoré sú orientované na identitu pracovníkov;

- vysvetlenie dosahu osobnej zodpovednosti v riadení jednotlivého nadriadeného v konflikte medzi etikou a úspechom v podnikaní. (Remišová, 1999, s. 198)

„Príčiny neetického správania časti manažérov môžu súvisieť s možnosťou rýchleho obohatenia sa na úkor podnikateľského subjektu alebo zákazníkov, resp. iných záujmových skupín, s túžbou po uznaní (bez adekvátnych profesionálnych a morálnovôľových vlastností), s nedostatočným profesionálnym správaním (egocentrizmus) a nedostatkom empatie, s nízkou úrovňou právneho vedomia, s nízkym prahom etickej citlivosti.“ (Janotová, Farkašová, 2001, s. 43)

Na to, aby bolo zabezpečené etické konanie v podnikaní a aby sa jednotliví účastníci ekonomického prostredia vyhli spomínaným etickým problémom je potrebné dodržiavať určité etické princípy a zásady.

Podľa Čiernej patria medzi hlavné zásady etiky v podnikaní nasledovné: dobrovoľne dodržiavať zákony, zachovávať dôvernosť, vyhýbať sa stretom záujmov, venovať práci riadnu starostlivosť, jednať v dobrej viere, ak má niekto zvláštnu zodpovednosť, nech si jej je vedomý. (Čierna, 2001, s. 44)

Bláha a Dytrt uvádzajú zase sedem zásad etického konania v súčasnom podnikateľskom prostredí, a to zodpovednosť podnikania, ekonomický a sociálny vplyv na podnikanie, podnikateľské správanie, rešpektovanie pravidiel, podpora medzinárodného podnikania, ochrana životného prostredia a vystríhanie sa nezákonných operácií. (Bláha, Dytrt, 2003, s. 32-33)

Rovnaký pohľad na súvislosť medzi etickými a ekonomickými procesmi ponúka Čierna, pre ktorú je podstatné sledovanie a zlepšovanie procesov, ktorými podnik následne prispieva k rozvoju ekonomického prostredia, ale i snaha minimalizovať prípadné negatívne dôsledky činnosti podniku v tejto oblasti. Za základné nástroje považuje etický kódex, vzťahy so zákazníkmi, dodávateľmi, reklamu, či ochranu duševného vlastníctva. Význam prikladá sledovaniu sociálnej oblasti, ktorej súčasťou je zdravie a bezpečnosť zamestnancov, pravidlá lobovania, rast kvality života, vyváženosť osobného a pracovného života zamestnancov a dodržiavanie politiky rovnosti príležitostí. (Čierna, 2008, s. 74)

Konkrétnejší príklad nevyhnutnosti aplikácie etiky do praxe aj v oblasti podnikateľskej sféry naznačuje Dunckelová prostredníctvom nasledovných základných pravidiel správania sa na pracovisku:

- neprípustnosť nadávok, kriku, plaču a iných prejavov straty sebakontroly;

- v prípade, že ako zamestnanec nemáme aktuálne prácu, nemali by sme sa zaoberať súkromnými záležitosťami, ale by sme si tú prácu mali nájsť;
- nezabávajme svojich spolupracovníkov;
- nevstupujme do iných kancelárií bez ohlásenia;
- neprenášajme zlú náladu na ostatných, nechajme ju doma;
- nepožičiavajme si peniaze, zariadenia alebo iné veci zo svojho pracoviska;
- nest'ážujme sa v kancelárii na problémy, iných ľudí alebo pomalý pracovný postup;
- nepoužívajme prezývky;
- eliminujme alebo minimalizujme osobné veci vo svojej kancelárii;
- nemiešajme svoj súkromný a pracovný život;
- pokiaľ sa nám niekto zdôverí, či už s niečím osobným alebo pracovným, nechajme si to pre seba;
- v žiadnom prípade nerobme klebety. (Dunckelová, 1997, s. 27-28)

Čierna zase uvádza tzv. etické minimum, ktoré by mal každý manažér dodržiavať.

Podľa nej by malo zahŕňať zodpovednosť vo vzťahu k všetkým zainteresovaným skupinám, rozoznávanie dobra od zla, morálne správneho od morálne nesprávneho, čestné konanie, byť sám sebou a empatiu k problémom iných ľudí. (Čierna, 2001, s. 59)

Za dôležité považujeme vymedzenie pojmu spoločensky zodpovedné podnikanie, ktoré eliminuje veľké množstvo etických problémov. Podľa Čiernej sa definície spoločensky zodpovedného podnikania opierajú o všeobecné etické princípy, ako nestrannosť, angažovanosť, aktívna spolupráca so zainteresovanými subjektmi a transparentnosť. Za ich spoločné charakteristiky považuje univerzálnosť, zdôrazňovanie dobrovoľnosti, zameranie na aktívnu spoluprácu so zainteresovanými skupinami, vyjadrovanie záväzku prispievať k rozvoju kvality života. (Čierna, 2008, s. 9)

Aspekty sociálnej zodpovednosti možno zhrnúť do troch kategórií, a to:

- sociálna povinnosť – sociálne zodpovedné je také správanie, kedy podnikateľský subjekt legálne vytvára zisk;
- sociálna odozva – podnikateľský subjekt ponesie zodpovednosť za sociálne a ekologické náklady vyvolané jeho aktivitami a bude zároveň prispievať svojou činnosťou k riešeniu problémov celej spoločnosti;

- sociálna citlivosť – najširšie poňatie sociálnej zodpovednosti; predpokladá preventívne aktivity podnikateľských subjektov zamerané na zabezpečenie budúcich potrieb spoločnosti. (Humlová, 2003, s. 54-55)

Mnoho etických problémov by bolo možné zvládnuť aj pomocou dodržiavania šiestich nasledovných úrovní morálky manažéra: základná slušnosť a dodržiavanie zákonov, zvládnutie konfliktov medzi osobnými a služobnými záujmami, ochota slúžiť ľuďom a férovosť, demokratická zodpovednosť, aktívna účasť na určovaní podnikovej politiky, umenie kompromisu a sociálna integrácia. (Čierna, 2001, s. 59-60)

Ďalším možným spôsobom riešenia problémov etického charakteru v podnikateľskom prostredí je už vyššie spomínaný nástroj, ktorým je etický kódex v medzinárodných spoločnostiach vnímaný ako štandardná súčasť podnikových noriem.

„Etický kódex je súborom noriem, ktoré upravujú vzťahy vnútri spoločnosti ako aj správanie spoločnosti smerom von, správanie zamestnanca k zamestnancovi, manažéra k zamestnancom. Jeho súčasťou sú tiež normatívy na nezneužívanie vnútorných informácií alebo predpisy na ochranu zdravia pri práci. Etický kódex zahŕňa aj pravidlá vzťahov k akcionárom, zákazníkom i konkurencii. Vo všeobecnosti etický kódex predstavuje zoznam smerníc a postupov, ktoré ovplyvňujú správanie dovnútra, ale aj vonkajšie k zákazníkom a iným záujmovým skupinám.“ (Čierna, 2008, s. 40)

V ekonomickom prostredí existujú tri druhy etických kódexov vzhľadom na skupiny subjektov, a to profesijné kódexy, kódexy pre činnosť hospodárskych združení vykonávajúcich určité hospodárske činnosti a firemné kódexy (Bláha, Dytrt, 2003, s. 99)

Ďalším delením etických kódexov je podľa Čiernej klasifikácia podľa obsahu, a to na aspirančný etický kódex deklarujúci určitý ideál, výchovný etický kódex definujúci všeobecné pravidlá a regulačný etický kódex rozpracúvajúci normy. (Čierna, 2001, s. 89)

Z hľadiska našej bakalárskej práce nás bude zaujímať hlavne podnikový etický kódex, ktorý je predovšetkým vyjadrením hodnôt majiteľov a vedenia podniku, kde podnik v písomnej forme predkladá etické požiadavky na správanie svojich pracovníkov a nevstupuje do procesu „prehovárania“, aby človek zmenil svoje osobné hodnoty správania. (Remišová, 2011, s. 205, 207)

O tom, že so zavádzaním kódexov sú problémy, svedčia aj skúsenosti z praxe, ktoré charakterizuje Remišová nasledovne: nedodržiavanie postupu pri implementácii kódexu, neodbornosť v zavádzaní kódexov, obsah kódexov, jazyk kódexov a absencia spätnej väzby. (Remišová, 1999, s. 256-257)

2. CIEĽ PRÁCE

Prostredníctvom tejto kapitoly sa zameriame na jasné, výstižné a presné charakterizovanie predmetu riešenia. Definujeme hlavný cieľ a čiastkové ciele, ktoré podmieňujú dosiahnutie cieľa hlavného.

2.1. Hlavný cieľ práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je identifikovať postoje v súvislosti s implementáciou princípov etiky do ekonomickej praxe. Hlavný cieľ bude naplnený prostredníctvom teoretického rozpracovania problematiky princípov etiky v ekonomickej praxi, realizovaním prieskumu prostredníctvom sekundárneho spracovania údajov a tiež prostredníctvom autorského dotazníka v podnikateľskom prostredí za účelom získania informácií o skúsenostiach a postojoch jednotlivých zamestnancov štyroch rozličných podnikov k uplatňovaniu etických princípov v oblasti hospodárstva a podnikania, zhodnotením aktuálneho stavu a navrhnutím spôsobu na jeho zlepšenie.

2.2. Parciálne ciele práce

Hlavný cieľ sme ďalej štruktúrovali na parciálne ciele, ktoré sa zameriavajú na teoretické vymedzenie problematiky etiky a etických princípov v ekonomickom prostredí, analýzu vývoja súčasného stavu etiky a jej princípov v ekonomickej praxi, interpretáciu výsledkov prieskumu a zhodnotenie aktuálneho stavu vrátane návrhov na jeho zlepšenie a odporúčaní pre prax. V rámci parciálneho cieľa zameraného na analýzu vývoja súčasného stavu vnímania etiky, etických princípov a etických zásad v ekonomickej praxi je potrebné bližšie špecifikovať ciele prieskumu. Cieľom prvej časti prieskumu zameraného na spracovanie sekundárnych údajov dostupných na internete je poukázanie na štyri vybrané príklady implementovania etických princípov do ekonomickej praxe, a to prostredníctvom štyroch spoločností podnikajúcich v rôznych oblastiach ekonomiky. Cieľom druhej časti prieskumu je získať primárne informácie prostredníctvom autorského dotazníka zameraného na skúsenosti jednotlivých zamestnancov štyroch vybraných odlišných spoločností s etikou, etickými princípmi a zásadami, i neetickým správaním a etickými problémami v podnikateľskom prostredí a ekonomickej praxi.

3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Prostredníctvom tejto kapitoly priblížime metodiku celej našej bakalárskej práce. Najskôr sa budeme venovať metodike využitej pri konštruovaní teoretickej časti práce zameranej na súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí. Charakterizujeme predmet a objekt skúmania.

Ďalej upriamime pozornosť na metódy skúmania využité pri sekundárnom spracovaní dostupných údajov a na metódy uplatnené pri prieskume. Popíšeme pracovné postupy, spôsob získavania údajov a ich zdroje, tiež použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov.

3.1. Metodika práce

Predmetom skúmania našej práce je implementácia etických princípov do ekonomickej praxe. Objektom skúmania bakalárskej práce sú podnikateľské subjekty podnikajúce v ekonomickom prostredí Slovenskej republiky.

Pri zostavovaní prvej hlavnej kapitoly orientovanej na definovanie súčasného stavu implementovania problematiky etiky a etických princípov do ekonomickej praxe sme vychádzali z aktuálne dostupnej odbornej literatúry, ktorú sme uvádzali v texte práce a v zozname použitej literatúry. Autorov odbornej literatúry sme vždy citovali, resp. parafrázovali. V teoretickej časti práce sme využili popisné, porovnávacie, analytické a následne syntetické metódy.

3.2. Metódy skúmania

V súvislosti so sekundárnym spracovaním dostupných údajov sme zvolili metódu analytickú, kde prevládali konkrétne procesy triedenia a komparácie. Z analytickej metódy sme postupne prešli k syntetickému popísaniu zistených skutočností.

Pre potreby uskutočnenia primárneho prieskumu v súvislosti so skúsenosťami podnikov s etickými princípmi a problémami etiky v ekonomickej praxi sme sa rozhodli pre dotazníkovú metódu, ako jednu z veľkého množstva výskumných metód. Túto metódu sme zvolili pre jej výhody, ako možnosť neosobného kontaktovania a oslovovania respondentov, ktoré zabezpečí dostatočne veľkú vzorku respondentov s pomerne veľkým rozsahom informácií za kratší čas v porovnaní s osobným interview. Ďalšou výhodou

dotazníkovej metódy je anonymita, kedy sa respondent nemusí obávať a môže pravdivo a úprimne vyjadrovať svoje názory k skúmanej problematike.

V súvislosti s tvorbou dotazníka sme sa snažili o zachovanie zásad jednoznačnosti, jednoduchosti, zrozumiteľnosti a účelnosti. Vysoký dôraz sme kládli na vzbudenie záujmu u respondentov. Pre jednoznačné pochopenie významu dotazníka sme vysvetlili cieľ a podstatu nášho prieskumu, určili sme spôsob a formu vyplňania dotazníka. Otázky sme sa snažili formulovať jednoznačne, zrozumiteľne a snažili sme sa vyhnúť sugestívnym otázkam.

Z formálneho hľadiska sme v dotazníku použili dvanásť otázok, ktoré sme rozčlenili na uzavreté, otvorené a poloopené. Päť otázok bolo uzavretých, kde mal respondent možnosť výberu iba jednej z možností. Pri konštruovaní uzavretých otázok sme zvolili pri niektorých otázkach variant poloopených otázok, kde mohol respondent zaškrtnúť viacero z ponúkaných možností, a kde sme jednu z možností nechali na vyjadrenie vlastného názoru respondenta, prípadne pri výbere jednej z možností mal respondent pokračovať vo voľnom zodpovedaní. Pozitívum uzavretých otázok spočíva v jednoznačnosti, rýchlosti, ľahkosti a usmernení respondenta. Na druhej strane nevýhodu vidíme v značnej obmedzenosti respondenta vo vyjadrovaní vlastného názoru. Tomuto sme sa však snažili vyhnúť dôkladným prehodnotením zvolených ponúkaných odpovedí. Negatívom tohto typu otázok mohla byť aj neznalosť skúmanej problematiky, ktorú respondent skryl za náhodné zaškrtnutie odpovede.

Pri konštruovaní dotazníka sme zvolili tri otvorené otázky, pri ktorých nemal respondent žiadnu vopred stanovenú odpoveď, ale mohol vyjadriť voľne svoj názor na skúmanú problematiku. Najväčšiu nevýhodu takéhoto typu otázok vidíme v zníženej návratnosti dotazníka a tiež vo veľmi slabom zodpovedaní otázok tohto typu.

V rámci dotazníka sme stanovili niekoľko premenných. Medzi nezávislé premenné sme zahrnuli oblasť, v ktorej pôsobí firma, veľkosť firmy, kraj, v ktorom pôsobí firma, a pozíciu, na ktorej pracuje respondent vo firme. V súvislosti s týmito premennými sme skúmali vzťah závislých premenných, medzi ktoré sme zaradili skúsenosti s etickými princípmi alebo etickými zásadami v podnikateľskej praxi, rozsah a spôsob implementácie etických princíпов a zásad, skúsenosti s etickými problémami a neetickým správaním v podnikateľskej praxi a tiež vnímanie súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí.

V súvislosti so spôsobom získavania údajov a ich zdrojom sme sa rozhodli pre distribúciu a zber dotazníka prostredníctvom elektronickej formy.

Čo sa týka výberu a charakteristiky prieskumného súboru, tak sme sa orientovali na štyri veľkostne odlišné súkromné firmy pôsobiace v rôznych podnikateľských oblastiach a v rôznych regiónoch Slovenska. Vzhľadom na zachovanie anonymity charakterizujeme prieskumný súbor iba všeobecným zameraním vybraných spoločností a nie ich konkrétnym menovaním. Bližšiu špecifikáciu a orientáciu zvolených podnikov uvádzame v kapitole 4.

Prostredníctvom oslovenia zamestnancov a vedenia vybraných podnikateľských subjektov sa nám podarilo získať 56 vyplnených dotazníkov.

Pri vyhodnocovaní dotazníka sme využili Microsoft Office Excel 2010, prostredníctvom ktorého sme zozbierané údaje roztriedili a analyzovali. Využili sme pritom rôzne funkcie, ktoré tento program ponúka. Následne sme výsledky interpretovali pomocou popisných a grafických metód.

Pozornosť sme venovali aj časovému plánu prieskumu. V mesiaci december 2011 sme konzultovali štruktúru a obsah dotazníka. V mesiacoch január a február sme dali respondentom priestor na vyplnenie dotazníka a koncom februára sme všetky zozbierané a vyplnené dotazníky roztriedili a vyhodnotili.

4. VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

Prostredníctvom tejto kapitoly sumarizujeme výsledky získané skúmaním vybranej problematiky. Sekundárnym spracovaním dostupných údajov priblížime štyri vybrané príklady implementovania etických princípov do ekonomickej praxe. Spomenieme postavenie Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory k etickým princípom v podnikaní a tiež jej úlohy v súvislosti s touto problematikou. Pozornosť budeme venovať konkrétnym etickým problémom vyskytujúcim sa na Slovensku. Významným prínosom práce bude realizovaný primárny prieskum, ktorému sa budeme venovať v druhej časti tejto kapitoly.

4.1. Výsledky a diskusia k sekundárnemu spracovaniu dostupných údajov

Ako sme už spomenuli v prvej kapitole, postavenie etiky a jej princípov v súčasnom svete má veľký význam, a to obzvlášť v podnikateľskom prostredí. Aj napriek etickým princípom, zásadám, či pravidlám dochádza často k vzniku rozličných etických problémov. Teraz upriamime pozornosť na vnímanie etických problémov a tiež etických princípov napomáhajúcich eliminácii týchto problémov podnikateľskou komunitou.

Je všeobecne známe, že mnohé podnikateľské subjekty vnímajú dôležitosť etiky pre úspech svojho podnikania. Ako sme mali možnosť sa presvedčiť, veľa podnikateľov definuje v rámci svojich podnikateľských činností etické zásady a princípy. Niektorí ich definujú priamo v podobe etických kódexov, príručiek, interných smerníc, či manuálov, a iní nepriamo prostredníctvom ústneho vyjadrenia, firemnej politiky, či kultúry.

V tejto časti bakalárskej práce sa zameriame na priblíženie štyroch vybraných príkladov implementovania etických princípov do ekonomickej praxe.

Ako prvý príklad uvádzame medzinárodnú spoločnosť Johnson Controls radiacu sa k svetovej špičke v oblasti diverzifikovanej technológie a slúžiacu automobilovému a stavebnému priemyslu. Spoločnosť má zadané etické zásady priamo v písomnej podobe. Zámerom definovania etických zásad je, aby všetci zamestnanci pochopili a prijali za svoje princípy nespochybniteľnej bezúhonnosti a správania, ktoré je v súlade s etickými zásadami tejto spoločnosti. Trvalý úspech spoločnosti pramení z upevňovania vzťahov so zákazníkmi, zamestnancami, dodávateľmi a komunitami. Spoločnosť stanovila štyri základné hodnoty, a to bezúhonnosť, spokojnosť zákazníkov, zapojenie zamestnancov, inovácie a udržateľnosť. (Johnson Controls, Inc., 2011, s. 5)

Schéma 2 Štyri oblasti etického správania v spoločnosti

Prameň: Johnson Controls, Inc., 2011, s. 6

V rámci jednotlivých oblastí etického správania uvedených v schéme vyššie definuje spoločnosť základné etické princípy znázornené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 2 Základné etické princípy spoločnosti Johnson Controls, Inc.

Zamestnanci a iní členovia tímu	Spoločnosť a podielníci
<ul style="list-style-type: none"> - Naše etické zásady platia rovnako pre všetkých. - Chránime bezpečnosť a zdravie členov nášho globálneho tímu. - Sme otvorení, vážime si rôznorodosť a podporujeme členov tímu pri využívaní ich potenciálu. - Chránime súkromie členov tímu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dodržiavame zákony, pravidlá a nariadenia všetkých krajín, v ktorých podnikáme. - Chránime dôverné informácie spoločnosti. - Konáme v najlepšom záujme spoločnosti a používame jej majetok len pre obchodné účely spoločnosti Johnson Controls. - Sme odhodlaní poskytovať bezpečné a kvalitné výrobky a služby.
Naši zákazníci, konkurencia a dodávatelia	Verejnosť a naše komunity
<ul style="list-style-type: none"> - Veríme v živú konkurenciu a nepoužívame na získanie výhody nad konkurenciou nezákonné alebo neetické spôsoby. 	<ul style="list-style-type: none"> - Konáme v súlade s medzinárodným obchodným právom. - Veríme, že čo je dobré pre životné prostredie, je dobré aj pre spoločnosť Johnson Controls. - Prísne obmedzujeme použitie zdrojov spoločnosti na podporu politických kampaní alebo cieľov. - Poskytujeme verejnosti presné informácie.

Prameň: Johnson Controls, Inc., 2011, s. 7-31

Ako ďalší príklad uvádzame interný etický kódex spoločnosti G4S zaoberajúcej sa poskytovaním bezpečnostných riešení. Interný etický kódex G4S bol spracovaný s cieľom

zabezpečiť rovnaké pochopenie základných operačných štandardov spoločnosti zamestnancami i manažmentom a súčasne im sprostredkovať očakávania zákazníkov a investorov. V úvode svojho etického kódexu sa spoločnosť venuje ľudským právam, životnému prostrediu a miestnym spoločenstvám. Ďalšiu časť zameriava na svoje štandardy obchodnej politiky a definuje svoj postoj k úplatkárstvu a korupcii, politickým príspevkom, zachádzaniu so zákazníkmi, interným a externým dodávateľom a ku konkurencii. Najrozsiahljšia časť je venovaná práve záväzkom voči zamestnancom, kde firma kladie dôraz na národné predpisy, ILO¹ deklaráciu o základných princípoch a pracovných právach, obťažovanie, rovnaké možnosti, zdravie a bezpečnosť, podmienky zamestnania a tiež na predzamestnanecké preverovanie a selekciu. Na druhej strane interný etický kódex upozorňuje na záväzky zamestnancov voči G4S, v súvislosti s čím upriamuje pozornosť na dôverné informácie, konflikt záujmov a v dnešnej dobe všade prítomné sociálne siete. (G4S, 2011)

Spoločnosť Slovalco, a.s. zaoberajúca sa výrobou hliníka definuje zase v rámci svojich priorít štyri oblasti, a to ekológiu, zdravie a bezpečnosť, kvalitu a ľudské zdroje. Etickým princípom sa nevenuje síce formou etického kódexu, ale má zadefinované tzv. Desatoro etických pravidiel, medzi ktoré zaraďuje bezpečnosť, kvalitu a spoľahlivosť, ústretovosť a úctu k zákazníkovi, otvorenosť a komunikatívnosť, vzájomný rešpekt, spoluprácu, aktívnu účasť na plnení cieľov, vzdelanosť a zručnosť, šetrnosť a ohľad na ekológiu, zákonnosť a lojalnosť. (Slovalco, a.s., 2011)

Ako posledný uvádzame príklad spoločnosti Sodexo, ktorá je jedným z lídrov na trhu stravovacích služieb. Spoločnosť definuje svoje etické princípy veľmi stručne, jasne a výstižne. Medzi etické princípy, ktorými sa riadi zaraďuje lojalitu, rešpekt k človeku, transparentnosť a odmietanie korupčných praktík a nekalej súťaže. V súvislosti s lojalitou si spoločnosť vysoko cení vzájomnú dôveru. So svojimi klientmi, zamestnancami i akcionármi zdieľa celú radu spoločenských cieľov založených na vzájomnej dôvere. Lojalita predstavuje základ spoločnosti a všetkých jej podnikateľských procesov. Ďalšou hodnotou, ktorú firma uznáva je rešpekt k človeku, v súvislosti s ktorým používa motto „Ľudia sú dušou Sodexo“. Táto firma poskytuje rovnaké príležitosti všetkým zamestnancom s rovnakou úrovňou vzdelania, bez ohľadu na rasu, pôvod, vyznanie, názorovú orientáciu, pohlavie, štýl života a vek. Rešpekt považujú za absolútnu hodnotu potrebnú pre kvalitný život. Korupčné praktiky a nekalá súťaž sú to, čo spoločnosť zásadne

¹ Medzinárodná organizácia práce

odmieta. Po celom svete odmietajú všetky postupy, ktoré nie sú založené na vzájomnej dôvere, bezúhonnosti a nestrannosti. (Sodexo, 2011)

O tom, že etické princípy v podnikaní sú dôležité a zohrávajú veľmi významnú úlohu, hovorí aj fakt, že najvyšší orgán SOPK² – Zhromaždenie delegátov SOPK, na zasadnutí v apríli 2001 schválil Štatút a kritériá súťaže o Veľkú cenu SOPK, ktorá je vytvorená s cieľom ocenenia korektného správania a vzťahov podnikateľského subjektu a za uplatňovanie etických princípov v podnikaní. Do súťaže sa môžu prihlásiť členovia komory vykonávajúci podnikateľskú činnosť v hospodárskych odvetviach a službách najmenej päť rokov a registrovaní na území SR. (Etické, 2003)

Nasledujúca tabuľka znázorňuje výsledky súťaže Veľká cena SOPK za posledné tri roky. Doposiaľ sa uskutočnilo 9 ročníkov súťaže pre roky 2001 až 2006 a pre roky 2008 až 2010. Celkovo bolo hodnotených 125 podnikateľských subjektov. (SOPK, 2011)

Tabuľka 3 Výsledky súťaže Veľká cena SOPK za posledné tri roky

Ročník	7.	8.	9.
Hodnotenie za rok	2008	2009	2010
Hodnotené podniky	13	8	15
Splnené podmienky	12	7	15
Odovzdané Veľké ceny SOPK	2	2	2
Ocenení Veľkou cenou SOPK	Minerálne vody, a.s. COOP Jednota Slovensko, s.d.	Siemens, s. r. o. I.TRAN, s. r. o.	T-Systems Slovakia, s. r. o. VUJE, a.s.

Prameň: Vlastné spracovanie podľa SOPK, 2011

Napriek tomu, že množstvo podnikateľských subjektov implementuje jednotlivé etické princípy formou rozličných nástrojov, dochádza k vzniku rôznych problémov etiky.

Veľmi zaujímavým príkladom, ktorý môže v konečnom dôsledku ovplyvniť životy všetkých občanov, a to nie len Slovenska, je problematika veľmi ostro a dlho diskutovaného eurovalu. Podľa Doc. Ing. Petra Staněka CSc. z ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied to, čo sa tu celé deje nie je finančná kríza alebo hospodárska kríza, ale morálny alebo etický problém každého z nás. (Finančná, 2011)

Ide teda o významný etický problém podmieňujúci vznik ekonomickej a hospodárskej krízy v celej Európe. Etike prikladáme preto veľkú dôležitosť.

Medzi najčastejšie porušovanie základných etických noriem by sme mohli zaradiť klamstvo, ohováranie, dobrovoľnú platobnú neschopnosť, či nepriznanie primeranej mzdy zamestnancom. Nižšie priblížime spomínané problémy v praxi:

² Slovenská obchodná a priemyselná komora

- klamstvo – podnikateľ by nemal klamať obchodným partnerom, spoločníkom a ani zamestnancom; každý podnikateľ však aspoň raz jednej z týchto skupín zaklamal, čím konal neeticky, a takéto správanie predstavuje v spoločnosti problém;
- ohováranie – spojené prevažne s konkurenciou, a to za účelom privodenia výhody;
- dobrovoľná platobná neschopnosť – na Slovensku ide o čoraz častejšie vyskytujúci sa jav; podnikateľ finančné prostriedky má, avšak poradie splácania záväzkov si vyberá podľa vlastného uváženia a nie podľa dátumu splatnosti;
- nepriznanie primeranej mzdy zamestnancom – ide o etický problém, ktorý vzniká v dôsledku vysokej nezamestnanosti. (Mešková, 2005)

Ďalším veľmi významným celospoločenským etickým, morálnym, ekonomickým a politickým problémom na Slovensku je korupcia.

„Korupcia na Slovensku dosiahla také rozmery, že je možné ju považovať za systémovú poruchu, ktorá zasahuje všetky sféry fungovania spoločnosti. Aj v medzinárodných porovnaniach je Slovensko považované za krajinu s vysokou mierou rozšírenia korupcie. To však neznamená, že sa s tým musíme zmieriť a podplácať všade tam, kde sa to považuje za potrebné a bežné.“ (Zemanovičová, Sičáková, 2001, s. 7)

V Slovenskej republike rozlišujeme niekoľko druhov korupcie podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, a to prijímanie úplatku (§ 328), podplácanie (§ 332) a nepriama korupcia (§ 336).

Tabuľka 4 Prehľad trestných činov korupcie v SR v rokoch 2001 – 2009

Rok	Zistené Ministerstvo vnútra SR	Objasnené Ministerstvo vnútra SR	Obžalovaní Generálna prokuratúra SR	Odsúdení Ministerstvo spravodlivosti SR	Odsúdení na ŠS Špecializovaný súd
2001	83	78	84	37	-
2002	139	118	92	80	-
2003	148	97	97	75	-
2004	207	163	80	70	-
2005	238	188	74	64	16
2006	278	153	147	112	74
2007	242	141	97	168	120
2008	265	180	102	130	82
2009	238	265	160	164	127

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Šípoš, Sičáková-Beblavá, Jacko, 2010

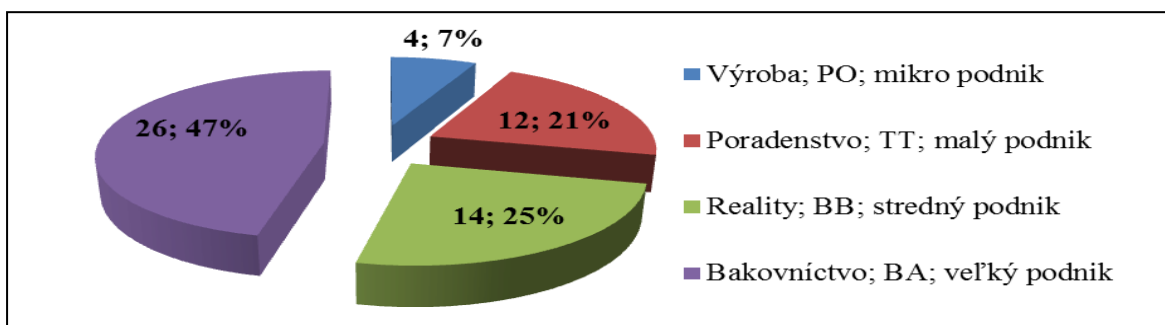
Prostredníctvom vyššie uvedenej tabuľky zobrazujeme počet zistených a objasnených trestných činov korupcie a počet odsúdených v období od roku 2001 do roku 2009. Z údajov vyplýva rastúci trend trestných činov korupcie a tiež zlepšujúci sa

stav v oblasti postihovania korupcie, a to aj vplyvom vytvorenia špecializovaných inštitúcií zameraných na trestanie korupčného správania. Môžeme tiež konštatovať, že za roky 2006 až 2009 sa stabilizoval počet zistených prípadov korupcie na Slovensku, ale aj počet obžalovaných a odsúdených za trestné činy korupcie.

4.2. Výsledky a diskusia k vyhodnoteniu primárneho prieskumu

Po zhodnotení súčasnej situácie a vnímania etických princípov a problémov etiky v ekonomickej praxi na základe informácií o reálnych podnikateľských subjektoch a štatistických údajov o skúmanej problematike zameriame pozornosť na skúsenosti podnikov s etickými princípmi a problémami etiky, resp. neetickým správaním v SR. K informáciám sme sa dostali prostredníctvom zrealizovaného primárneho prieskumu, v rámci ktorého sme oslovili štyri spoločnosti. Podarilo sa nám vyzbierať 56 dotazníkov.

Graf 1 Štruktúra prieskumného súboru s vyznačením počtu respondentov

Výrobná firma znázornená na grafe modrou farbou pôsobí v Prešovskom kraji a je zatriedená podľa počtu zamestnancov ako mikro podnik. Za túto firmu nám vyplnili dotazník štyria respondenti, čo predstavuje 7% všetkých opýtaných. Firma znázornená červenou farbou sa zaoberá poradenstvom v oblasti financií a podnikania a pôsobí v Trnavskom kraji ako malý podnik. Za poradenskú firmu dotazník vyplnilo 12 respondentov, čo predstavuje 21%. V rámci Banskobystrického kraja sme oslovili realitnú firmu identifikovanú ako stredný podnik, za ktorú sme vyhodnotili 14 dotazníkov, čo činí 25% všetkých respondentov. Spoločnosť pôsobiaca v bankovom sektore reprezentujúca veľkú firmu je na grafe znázornená fialovou farbou. V tomto prípade bolo zastúpenie respondentov 47%, čo predstavuje 26 respondentov z celkovej počtu respondentov.

V súvislosti s pracovnou pozíciou respondentov môžeme povedať, že zastúpenie bolo rôznorodé, čo nám zabezpečilo vyššiu vypovedateľnosť údajov. V rámci všetkých firiem boli zastúpené nasledovné pracovné pozície: majiteľ firmy, vedúci výroby, výrobný

pracovník, vývojár, informatik, konzultant – grantový poradca, konzultant, konateľ, real estate consultant, project manager, manažér, office manager, realitný maklér, administratívny pracovník, referent reklamačného oddelenia, reklamačný pracovník, referent, retail risk manažér, risk manažér, controller, recruit, radový zamestnanec.

V rámci vyhodnocovania dotazníka sme ako prvú skúmali úroveň poznania problematiky etiky a etických princípov. Môžeme konštatovať, že respondenti mali predstavu o etických princípoch a zásadách. Všetky odpovede boli podľa nášho názoru v súlade s teoretickým vymedzením problematiky. Zaznamenali sme odlišnosť vzhľadom na pracovné zaradenie zamestnancov. Vedúci, riadiaci pracovníci a konatelia vnímali aj všeobecné etické princípy a zásady z pohľadu podnikateľov, pričom radoví zamestnanci a administratívni pracovníci sa na všeobecné etické princípy pozerali z ľudského hľadiska. Vyhodnotenie otázky uvádzame v nasledovnej tabuľke.

Tabuľka 5 Vnímanie etických princípov a zásad respondentmi vo všeobecnosti

Otázka č. 5 Čo si predstavujete pod pojmom etické princípy alebo etické zásady vo všeobecnosti?	
Vedúci, riadiaci pracovníci, manažéri, konatelia a majitelia firmy	Administratívni pracovníci, radoví zamestnanci, konzultanti, IT pracovníci, referenti
<ul style="list-style-type: none"> - zásady, ktoré by mali byť dodržiavané vo vzťahu nadriadeného a podriadeného, - zásady, ktoré by mali byť dodržiavané pri vzájomnej komunikácii, - zachovanie mlčanlivosti, - férové jednanie a otvorenosť, - nezamlčať skrytú vadu výrobku pri predaji, - zabránenie korupcii a úplatkom, - ako by to malo vo vzťahu medzi dodávateľom, odberateľom a verejnosťou fungovať, aby boli všetci spokojní, nie len s výsledným produktom, ale aby súčasne aj nenarážal na konflikt s morálkou a všeobecnými spoločenskými normami, - dodržiavanie zmluvných záväzkov, ale i gentlemanských dohôd, - férový prístup, serióznosť, - platobná disciplína, - dodržiavanie etických princípov firmy, - vystupovanie voči zamestnancom aj klientom podľa vopred známej dohody, - pravidlá správania sa a konania zamestnancov. 	<ul style="list-style-type: none"> - slušnosť, korektnosť, - zachovanie dobrých mravov, morálky, morálnych princípov, - slušné a správne vystupovanie, - súbor princípov a zásad, ktoré tvorí spoločnosť, - nástroj na spolužitie, - návod na svetový mier, - súbor pravidiel a princípov, ktoré by sa mali dodržiavať v určitých situáciách a ktoré súvisia s etikou, - správanie sa podľa klasických morálnych pravidiel, - dodržiavanie dohôd a záväzkov, - nepísané požiadavky na správanie ľudí a spoločnosti, - otvorenosť, úprimnosť, ústretovosť, súdržnosť, - základy etiky, ktoré implementujeme v každodennom živote, - vhodná komunikácia verbálna aj neverbálna, - čestnosť, dôstojnosť, rešpekt, - pravidlá a princípy etického správania sa, - zásady slušného správania sa, vystupovania.

Ďalej sme skúmali etické princípy v ekonomickom prostredí. Zaznamenali sme veľmi podobné odpovede, v niektorých prípadoch až rovnaké, ako pri vnímaní etických princípov vo všeobecnosti. Môžeme konštatovať, že respondenti sú si vedomí toho, že etické princípy uplatňované v ekonomickej praxi vychádzajú zo všeobecných etických zásad, princípov a hodnôt. V nasledujúcej tabuľke uvádzame zosumarizovanie odpovedí.

Tabuľka 6 Vnímanie etických princípov v ekonomickom prostredí

Otázka č. 6 Aké etické princípy sa, podľa Vášho názoru, môžu vyskytovať v ekonomickom prostredí?	
<ul style="list-style-type: none"> - slušnosť, korektnosť, zodpovednosť, pravdivosť, - spoločenská zodpovednosť, - bezúhonnosť, čestnosť, filantropia, - úcta k obchodným partnerom, - lojalita, - transparentnosť, - platobná disciplína, - vzájomná úcta, - tímová práca, integrácia, 	<ul style="list-style-type: none"> - dodržiavanie dohôd, etického kódexu, interných smerníc a príručiek, - dodržiavanie nepísaných pravidiel, - vyhýbanie sa korupcii, protikorupčné opatrenia, - nahlásovanie prečinov, konflikt záujmov, - odmietanie nekalých praktík, - pravdivá a slušná reklama, - adekvátne ohodnocovanie zamestnancov, - pravidlá týkajúce sa interného života firmy,

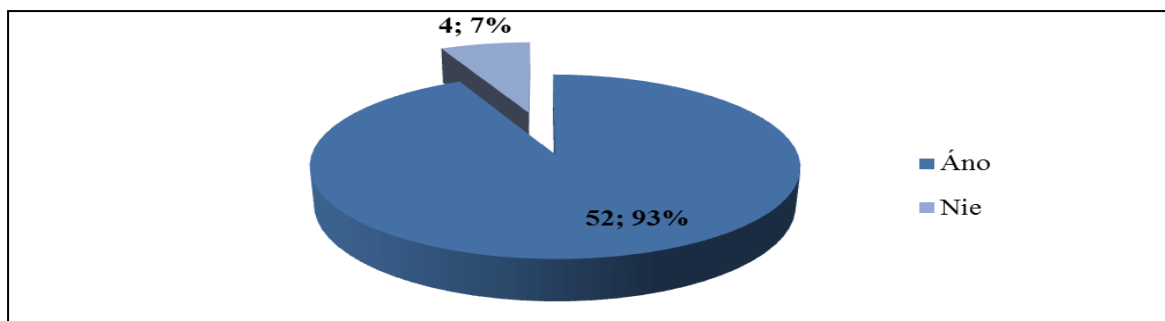
Pri vyhodnocovaní tejto otázky sme sa stretli s niekoľkými odpoveďami, ktoré sa týkali neetického správania a etických problémov, pričom respondenti ich definovali ako etické princípy. Môžeme predpokladať, že nie úplne všetci respondenti vnímajú odlišnosť medzi pojmami etické princípy a zásady a pojmami neetické správanie a etické problémy, a práve preto sa stáva, že si ich zamieňajú. Išlo však iba o 6 respondentov (10,71%), a to z mikro a malého podniku. V nasledujúcej tabuľke uvádzame odpovede tohto charakteru.

Tabuľka 7 Etické problémy definované respondentmi ako etické princípy

Otázka č. 6 Aké etické princípy sa, podľa Vášho názoru, môžu vyskytovať v ekonomickom prostredí?	
<ul style="list-style-type: none"> - V ekonomickom prostredí sa vyskytujú hlavne etické princípy, ktoré sa týkajú korupcie, zavádzajúcej reklamy, neplatenia záväzkov a neprímerane tvrdých podmienok voči zamestnancom. 	<ul style="list-style-type: none"> - úplatky a korupcia, vydieranie, - mobbing, bosing, - šikanovanie, - neserióznosť, zavádzajúce informácie, neslušné vystupovanie, schopnosť podviesť.

V súvislosti s otázkou číslo 7 zameranou na zistenie skúseností respondentov s etickými princípmi a zásadami v podnikateľskej praxi sme zistili, že až 93% opýtaných, sa už v minulosti stretlo s etickými princípmi a zásadami v podnikateľskej praxi.

Graf 2 Konkrétne skúsenosti respondentov s etickými princípmi a zásadami

7% respondentov, t.j. 4 respondenti z firmy pôsobiacej v bankovom sektore uviedli, že sa v praxi ešte nestretli s etickými princípmi, ale popritom v nasledujúcich otázkach vyznačili implementovanie etických princípov v podobe etického kódexu, čo predstavuje

nesúlada . Tento fakt mohol byť zapríčinený nedostatkom času pri vyplňaní dotazníka, nepozornosťou pri čítaní otázok, prípadne inými faktormi pôsobiacimi na respondenta.

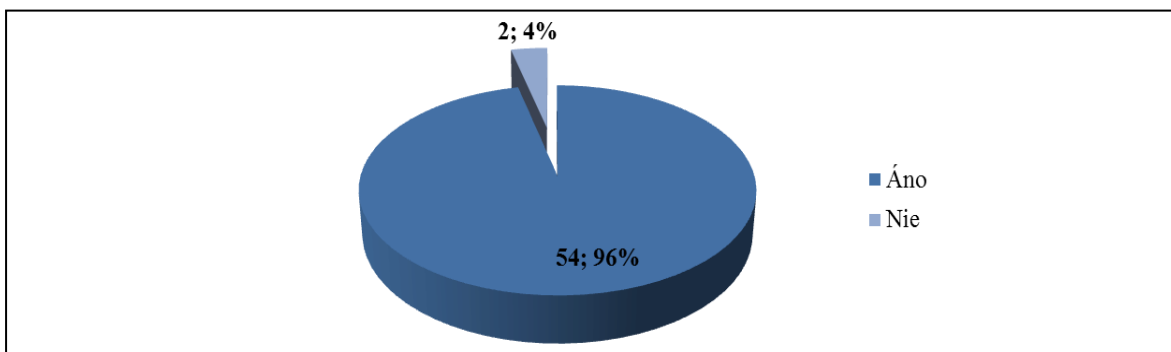
V nasledujúcej tabuľke uvádzame najčastejšie sa vyskytujúce odpovede na konkrétne skúsenosti respondentov s etickými princípmi a zásadami v podnikateľskej praxi. Stretli sme sa tiež s odpoveďou popisujúcou skúsenosť respondenta s tým, že firma patriaca k obchodným partnerom spoločnosti, kde bol respondent zamestnaný, mala zavedené etické princípy a pravidlá formálnym spôsobom, ale nie celé vedenie podniku ich dodržiavalo. S podobným názorom sme sa stretli ešte u ďalších respondentov, ktorí uviedli, že s etickými princípmi sa stretli iba v teoretickej rovine, a že v praxi sú často menej dodržiavané, než je proklamované. Túto skutočnosť považujeme za alarmujúcu a budeme jej venovať pozornosť v návrhoch a odporúčaníach pre prax. Stretli sme sa tiež so skúsenosťou, že respondent sa stretáva v praxi s viacerými etickými princípmi, ktorých dodržiavanie ale znižuje ziskovosť, čo považujeme rovnako za veľmi alarmujúci stav.

Tabuľka 8 Konkrétne skúsenosti respondentov s etickými princípmi a zásadami

Otázka č. 7 Stretli ste sa už s etickými princípmi alebo etickými zásadami v podnikateľskej praxi? (ak áno, prosím uveďte aj s ktorými)	
<ul style="list-style-type: none"> - profesionálne vystupovanie, serióznosť, pracovná disciplína, - dôvera, čestnosť, spravodlivosť, ochota spolupracovať, lojalita, - uhradenie spravodlivej a dohodnutej odmeny za služby, - dodržiavanie záväzkov a povinností, - schopnosť dodržať termín, slovo, zmluvu, - ľudský a individuálny prístup, - princípy v etickom kódexe realitných kancelárií a bánk, - poskytovanie služieb klientom na vysokej úrovni. 	<ul style="list-style-type: none"> - svedomitosť, morálka, transparentnosť, - školenia správneho správania sa a vystupovania, - štýl obliekania sa v práci, dodržiavanie dress code, - odborné prednášky a cvičenia zamerané na komunikáciu a zvládanie stresu, - spôsob komunikácie so zákazníkom, princípy pri obchodovaní, - poskytovanie pravdivých a presných informácií, - viera v živú konkurenciu, kde sa nepoužívajú na získanie výhody nad konkurenciou nezákonné alebo neetické spôsoby .

V ďalšej otázke sme skúmali stav v súvislosti s implementovaním etických princípov vo firmách. Dospeli sme k výsledkom znázorneným na nasledujúcom grafe.

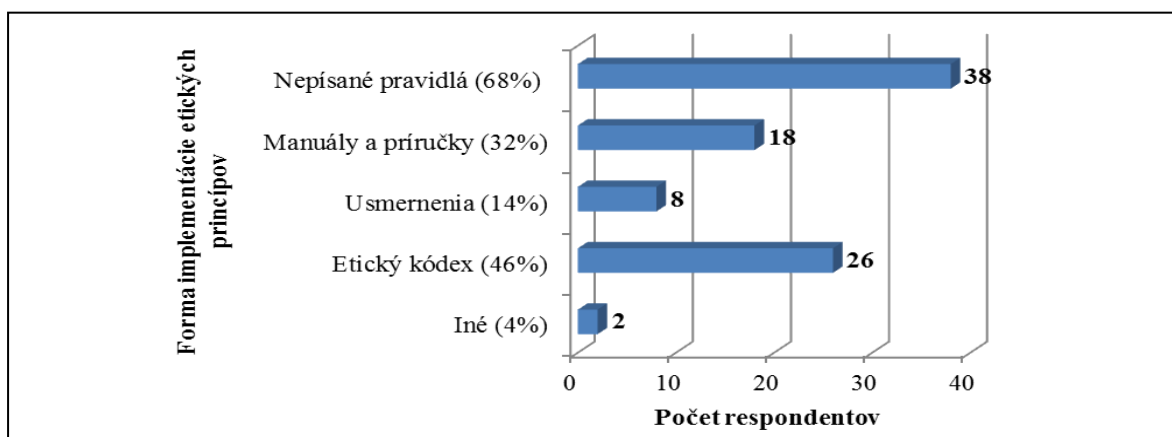
Graf 3 Implementácia etických princípov a zásad vo firmách

Na základe vyhodnotenia odpovedí na túto otázku môžeme konštatovať, že až 54 respondentov (96%) uviedlo, že vo firme, pre ktorú pracujú, implementujú etické princípy a zásady. Tento stav považujeme za veľmi pozitívny. Iba 2 respondenti z malého podniku uviedli, že vo firme, v ktorej pracujú, neimplementujú žiadne etické princípy.

Ďalej sme sa zamerali na spôsob a formu implementovania etických princíпов a zásad v jednotlivých firmách. Prostredníctvom nasledujúceho grafu znázorňujeme jednotlivé formy implementovania princíпов a zásad.

Graf 4 Spôsob implementovania etických princíпов a zásad vo firmách

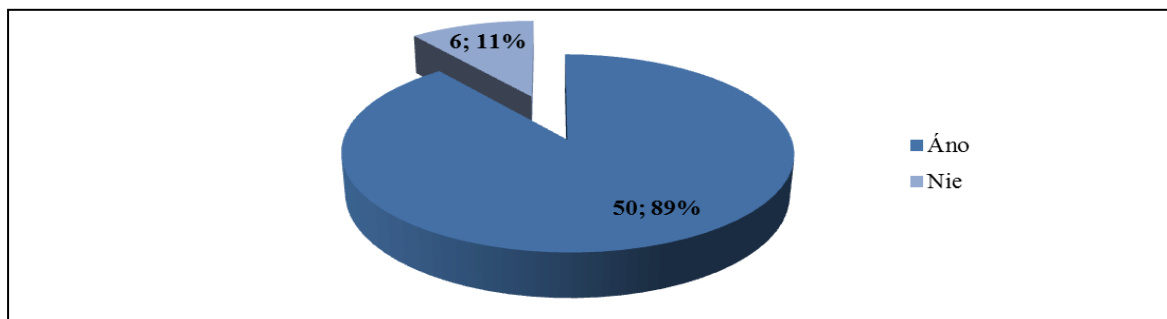
Na základe výsledkov, ktoré znázorňuje vyššie uvedený graf, môžeme konštatovať, že až 38 respondentov (68%) uviedlo, že vo firme, pre ktorú pracujú, implementujú etické princípy vo forme nepísaných pravidiel. Implementáciu vo forme manuálov a príručiek uviedlo 18 respondentov (32%). Vo forme usmernení to bolo 8 respondentov (14%). Až 26 respondentov (46%) uviedlo implementáciu etických princíпов písomne, a to vo forme etického kódexu. 2 respondenti (4%) uviedli iné formy implementácie, a to v prípade potreby osobný pohovor zamestnávateľa so zamestnancom.

Čo sa týka sledovania vzťahu spôsobu implementovania etických princíпов a veľkosti firiem, môžeme konštatovať, že neformálny spôsob implementovania v podobe nepísaných pravidiel je špecifický pre mikro a malé podniky. Pri respondentoch zo stredného podniku sme zaznamenali implementovanie formou nepísaných pravidiel, ale aj v podobe manuálov, príručiek a usmernení. Respondenti z veľkého podniku uviedli okrem spomínaných spôsobov aj implementovanie v písomnej podobe formou etického kódexu.

Pri vyhodnocovaní sme sa stretli s rozdielnosťou odpovedí v rámci jednej firmy. Mohlo to byť spôsobené nepozornosťou, nedostatkom času na vyplnenie alebo nejasným definovaním formy implementovania etických princíпов zo strany vedenia firiem.

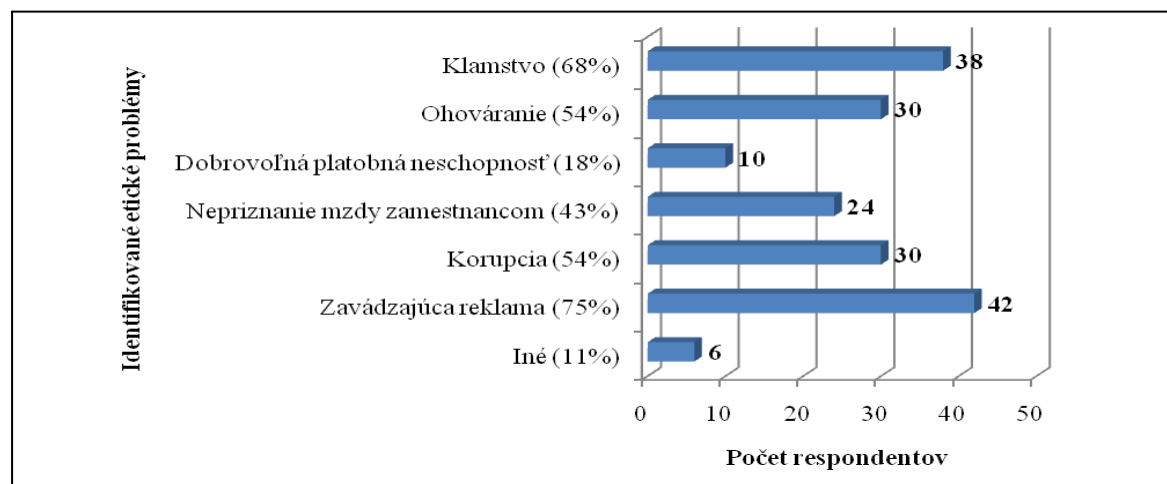
Prostredníctvom otázky číslo 10 sme sledovali skúsenosti jednotlivých respondentov s etickými problémami, resp. neetickým správaním v podnikateľskej praxi.

Graf 5 Skúsenosti s etickými problémami a neetickým správaním v praxi

Na základe výsledkov môžeme konštatovať, že až 50 respondentov (89%) uviedlo, že sa v podnikateľskej praxi stretlo s neetickým správaním a problémami etiky. Tento stav považujeme za alarmujúci. Vysoké percento respondentov uvádza, že poznajú a aj sa stretávajú s etickými princípmi, a tiež implementujú etické princípy, no na druhej strane sa vo veľkej miere stretávajú s ich nedodržiavaním v podobe etických problémov a neetického správania. V rámci tejto otázky sme sa zamerali tiež na jednotlivé druhy etických problémov a neetického správania, s ktorými sa respondenti stretli.

Graf 6 Etické problémy a neetické správanie identifikované respondentmi

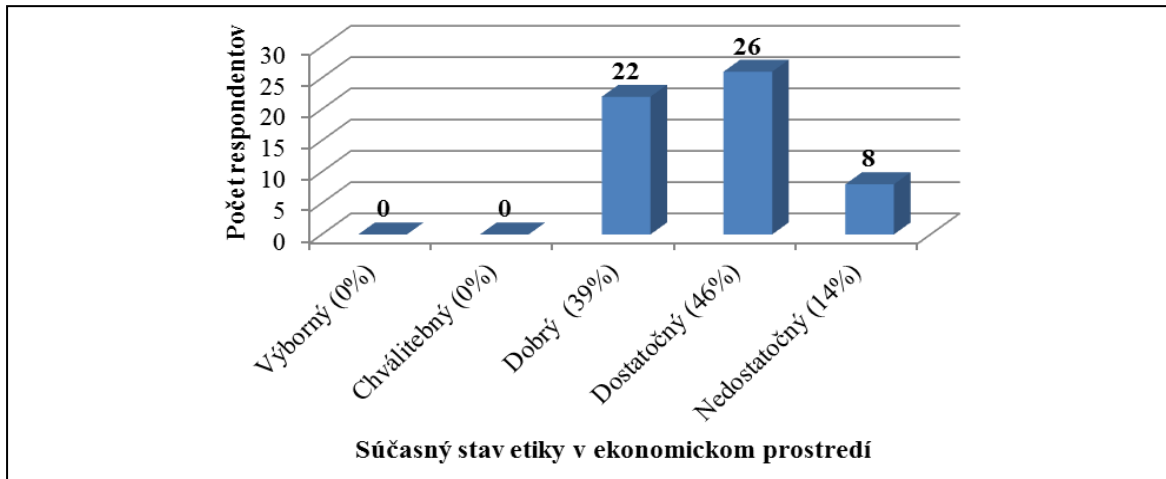

Z vyššie uvedeného grafu vyplýva, že najčastejšie sa vyskytujúcim problémom je zavádzajúca reklama, s ktorou sa stretlo až 75% respondentov. Druhým najčastejšie sa vyskytujúcim neetickým správaním je klamstvo, ktoré bolo identifikované 68% respondentov. Na treťom mieste evidujeme korupciu a ohováranie, s ktorými sa stretlo až 54% respondentov. Nepriзнание mzdy zamestnancom bolo označené 38% respondentov

a s dobrovoľnou platobnou neschopnosťou sa stretlo 18% opýtaných. Iné etické problémy sa vyskytovali u 11% respondentov, ktorí do tejto skupiny zahrnuli zavádzajúce informácie vo svoj prospech, prípadne prospech firmy, a tiež preferovanie subjektívnych potrieb.

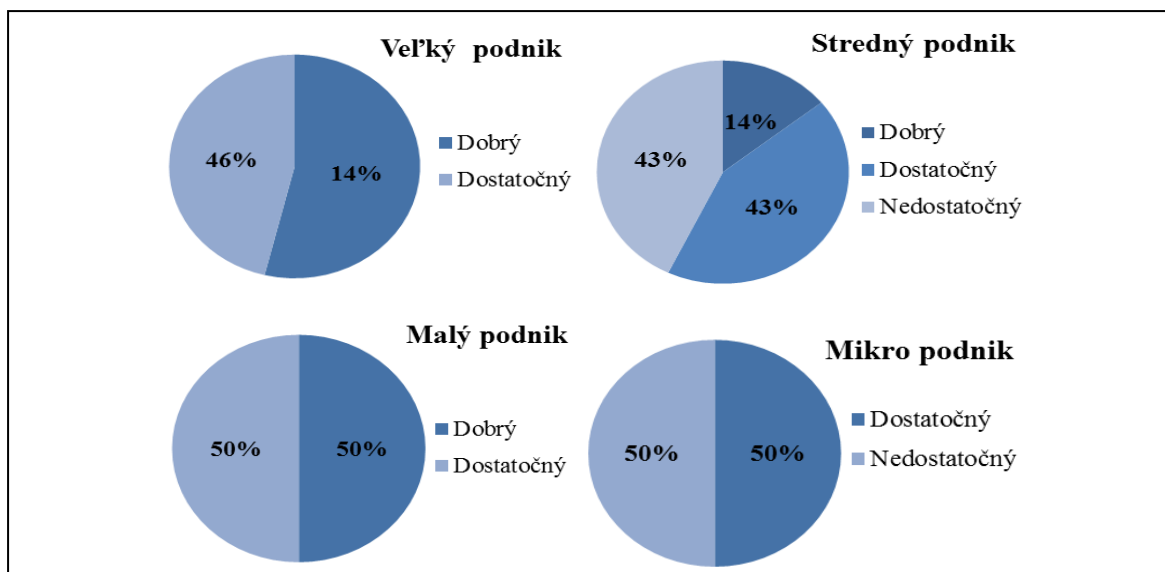
Prostredníctvom otázky číslo 11 sme skúmali vnímanie súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí. Respondentom sme dali na výber 5 možností.

Graf 7 Hodnotenie súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí

Vnímanie súčasného stavu na základe odpovedí respondentov je dosť negatívne. Ani jeden z respondentov neohodnotil súčasný stav etiky v ekonomickom prostredí ako výborný alebo chváľitebný. Najväčší počet respondentov (46%) si myslí, že súčasný stav etiky je dostatočný. 39% opýtaných vníma súčasný stav ako dobrý. Nedostatočný stav etiky bol označený až 14%, čo považujeme za alarmujúce a vyžadujúce si nápravu.

Graf 8 Hodnotenie súčasného stavu etiky vzhľadom na veľkosť firmy

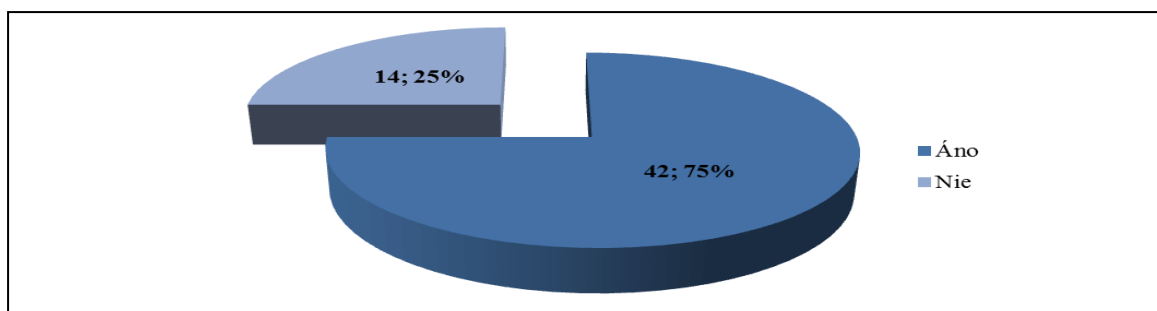

Prostredníctvom grafu 8 znázorňujeme štruktúru odpovedí na otázku týkajúcu sa vnímania súčasného stavu etiky vzhľadom na kategorizáciu podnikov podľa veľkosti. Najpesimistickejšie hodnotenie sme zaznamenali pri mikro podniku, kde až polovica označila súčasný stav za nedostatočný. Nedostatočne hodnotí stav až 43% zamestnancov stredného podniku. Za dobrý označilo súčasný stav etiky až 50% zamestnancov malého podniku, 14% zamestnancov stredného podniku a 14% zamestnancov veľkého podniku.

4.3. Návrhy a odporúčania pre prax

V rámci návrhov a odporúčaní pre prax budeme na úvod venovať pozornosť vyhodnoteniu poslednej otázky dotazníka zameranej na názor respondentov na možnú zmenu súčasného stavu implementovania etických princípov v ekonomickej praxi.

Graf 9 Možná zmena súčasného stavu vnímania etických princípov

Prostredníctvom vyššie uvedeného grafu zobrazujeme výsledky vyhodnotenia. Až 42 respondentov (75%) si myslí, že súčasný stav vnímania a implementovania etických princípov v ekonomickej praxi je možné zmeniť, čo považujeme za pozitívne zistenie. S názorom na možnú zmenu aktuálnej situácie v súvislosti s implementovaním etických princípov, pravidiel a zásad do ekonomickej praxe a podnikateľského prostredia sa stotožňujeme. Rovnako si myslíme, že daný stav je možné zmeniť. Ako príklad možnej nápravy súčasného stavu uvádzame niektoré z odpovedí respondentov v tabuľke.

Tabuľka 9 Možné zmeny súčasného stavu etiky v ekonomickej praxi

Možnosti zmeny súčasného stavu vnímania a implementovania etických princípov v ekonomickej praxi	
<ul style="list-style-type: none"> - podpora zo strany štátu, - úprava legislatívy, - vymožitelnosť práva, - uzákonenie vysokých finančných pokút pri nedodržiavaní zásad, - pokutovanie, trestné stíhanie, trestanie, - podpora „zdravého“ podnikateľského prostredia, 	<ul style="list-style-type: none"> - zmena myslenia nasledujúcej generácie podnikateľov, - cieľná výchova – doma, v škole, v spoločnosti, - prístup ľudí, vedenia a vrcholového manažmentu firiem, - vypracovanie relevantných etických kódexov, - vytváranie príjemných pracovných podmienok,

<ul style="list-style-type: none"> - transparentnosť v riadení podniku zabezpečená v prvom rade zo strany vedenia podniku, - väčší dôraz kompetentných osôb na dodržiavanie etických princípov, - motivácia, sebareflexia, - podpora vzorného etického správania. 	<ul style="list-style-type: none"> - dlhšie zakoreňovanie týchto princípov u obyvateľstva, - každý by mal začať od seba, zlepšovaním morálnych hodnôt spoločnosti a firiem, - väčší dôraz na etické princípy pri nástupe nových zamestnancov.
---	--

Ak by sme to mali nejakým spôsobom zhrnúť, tak pozitívne hodnotíme fakt, že väčšina respondentov pozná jednotlivé etické princípy, pravidlá a zásady súvisiace s podnikateľskou a ekonomickou praxou. Horší stav sme identifikovali v súvislosti s ich implementáciou a dodržiavaním. Ako určité východisko z danej situácie vidíme vnímanie, implementovanie a dodržiavanie etických pravidiel hlavne zo strany manažmentu, vedenia a majiteľov jednotlivých firiem. Implementáciu je potrebné zabezpečovať vždy smerom zhora nadol. Až keď budú zamestnanci vidieť, že samotné vedenie dodržiava jednotlivé etické zásady a princípy, budú motivovaní k etickému správaniu a konaniu.

Implementácia smerom zhora nadol je nevyhnutá aj v prípade pohľadu tvorcu a ovplyvňovateľa podnikateľského prostredia, ktorým je politická moc priamo určujúca podmienky v podnikateľskom prostredí. Až keď jednotliví podnikatelia spozorujú, že implementovanie etických princípov začína už pri definovaní podmienok pre podnikateľské prostredie zo strany jednotlivých politikov, budú ochotní riadiť sa etickými princípmi. V opačnom prípade to bude mať na podnikateľov demotivačný účinok.

Hlavne pri mikro a malých podnikoch by sme odporúčali presne definovať etické princípy a zásady písomnou formou či už v podobe etických kódexov alebo manuálov, príručiek či usmernení. Jednotliví zamestnanci a pracovníci by tak mali jasne definované, čo sa považuje za etické a čo za neetické.

Možné východisko vidíme tiež v sprísnení a upravení legislatívy, a tiež v zlepšení vymožitelnosti práva. Toto by malo motivačný, resp. demotivačný účinok. V prípade, že by sa správal jednotlivec neeticky v rámci obchodných a pracovno-právnych vzťahov, hrozila by mu istá ujma, a preto by si vopred rozmyslel, či dané neetické praktiky využije.

Na druhej strane, súčasný stav nie je možné zmeniť na výborný, nakoľko takáto zmena by si vyžadovala zmenu hodnotového systému všetkých zainteresovaných. Podnikateľská etika je iba akousi nadstavbou všeobecnej etiky, ktorej dodržiavanie by malo byť zakorenené v každom z nás. Zmena vnútorných hodnôt jednotlivcov by bola veľmi náročná. V prípade, že by sa každý z nás, čo i len na chvíľu zamyslel nad svojim etickým, resp. neetickým správaním a snažil sa ho zmeniť, pre spoločnosť by to malo veľký prínos. Samozrejme následne aj pre podnikateľské prostredie.

ZÁVER

V rámci teoretického vymedzenia problematiky etiky a etických princípov sme upriamili pozornosť na súvislosť a neodlučiteľnosť etických noriem ako základného prvku etiky s ekonomickou sférou spoločnosti. Zadefinovali sme etický a inžiniersky zdroj ekonómie a tiež vzťah etického a ekonomického. Pozornosť sme venovali podnikateľskej, hospodárskej a manažérskej etike. Vymedzili sme ich základné charakteristiky, úlohy, funkcie a tiež ústredného nositeľa etických princípov.

Ďalej sme priblížili predmet podnikateľskej etiky konfrontujúci záujmy ekonomické a etické. Môžeme konštatovať, že centrálnym problémom podnikateľskej etiky je konflikt medzi ziskom a etikou. Pozornosť sme upriamili aj na ostatné problémy, akými sú neetické prejavy. Charakterizovali sme zásady etiky v podnikaní, etické princípy, ktorých dodržiavanie v podnikateľskej praxi vedie k eliminácii etických problémov.

V rámci špecifikácie hlavného cieľa práce sme zadefinovali jeho zameranie na teoretické rozpracovanie problematiky, realizovanie prieskumu, zhodnotenie aktuálneho stavu a návrh spôsobov na jeho zlepšenie. Priblížili sme tiež parciálne ciele práce.

V súvislosti s metodikou práce sme vymedzili predmet skúmania, ktorým bola implementácia etických princípov do ekonomickej praxe, a tiež objekt skúmania, ktorým boli podnikateľské subjekty podnikajúce v ekonomickom prostredí SR. Pri definovaní súčasného stavu sme vychádzali z aktuálne dostupnej odbornej literatúry, pričom sme použili popisné, porovnávacie, analytické a následne syntetické metódy.

V rámci metód skúmania sme v súvislosti so sekundárnym spracovaním dostupných údajov zvolili metódu analytickú, pri ktorej prevládali konkrétne procesy triedenia a komparácie. Na analytickú metódu nadviazala následne syntetická metóda.

Pri realizácii primárneho prieskumu sme zvolili dotazníkovú metódu. Popísali sme štruktúru a obsah dotazníka, stanovili premenné, medzi ktorými sme skúmali vzájomné vzťahy. Pozornosť sme upriamili aj na distribúciu a zber dotazníka, charakterizovali sme prieskumný súbor, spôsob vyhodnocovania a aj časový plán prieskumu.

Najväčším prínosom práce sú výsledky práce a diskusia. V rámci verejne dostupných údajov sme priblížili vnímanie etických princípov štyrmi vybranými spoločnosťami. Dospeli sme k záveru, že všetky firmy mali implementované etické princípy a zásady formálnym spôsobom, a to v podobe písomne definovaných základných

etických princípov v členení podľa vzťahu k podniku, v podobe interného etického kódexu, formou tzv. Desatora etických pravidiel, alebo formou písomne definovaných hodnôt.

Na implementovanie etických princípov sme poukázali tiež oceňovaním korektného správania a vzťahov podnikateľského subjektu a uplatňovania etických princípov v podnikaní, ktoré pravidelne realizuje Slovenská obchodná a priemyselná komora.

V rámci analýzy vnímania etických problémov a neetického správania sme sa zamerali na najčastejšie vznikajúce problémy etiky identifikované v minulosti. Skúsenosti so zadanými problémami sme skúmali prostredníctvom dotazníka, ktorý sme roz distribuovali v rámci štyroch odlišných firiem pôsobiacich v rôznych častiach SR.

Pri vyhodnocovaní dotazníka sme ako prvú skúmali úroveň poznania problematiky etiky, etických princípov a etických zásad, pričom sme dospeli k záveru, že respondenti mali predstavu o pojmoch etické princípy a etické zásady. Vnímanie etických princípov sme vyhodnocovali tiež z pohľadu pracovného zaradenia jednotlivých respondentov. Pozornosť sme upriamili na skúsenosti respondentov s etickými princípmi v ekonomickej praxi. Dospeli sme k záveru, že až 93% respondentov má konkrétne skúsenosti s etickými princípmi a zásadami. Ďalej sme zistili, že až 96% respondentov uviedlo, že vo firme, pre ktorú pracujú, sú implementované etické princípy. Skúmali sme vzájomné vzťahy medzi implementáciou etických princípov a veľkosťou podnikov, pričom môžeme konštatovať, že pre mikro a malý podnik sú špecifické nepísané pravidlá. Respondenti strednej firmy uviedli, že etické princípy sú implementované okrem nepísaných pravidiel tiež formou príručiek a manuálov. Respondenti z veľkého podniku uviedli okrem spomínaných spôsobov aj implementovanie v písomnej podobe formou etického kódexu.

Pri primárnom prieskume sme sledovali skúsenosti respondentov s etickými problémami a neetickým správaním. Alarmujúci je fakt, že až 89% respondentov sa už stretlo s etickými problémami a neetickým správaním, pričom najčastejšie sa vyskytujúcimi odpoveďami boli zavádzajúca reklama, klamstvo, ohováranie a korupcia. Dotazník bol zameraný tiež na hodnotenie súčasného stavu etiky v ekonomickom prostredí. Podarilo sa nám zistiť, že až 46% respondentov považuje súčasný stav iba za dostatočný, no na druhej strane až 75% opýtaných si myslí, že daný stav je možné zmeniť. Na základe skúmanej problematiky sme navrhli odporúčania pre prax, ktoré by napomohli zlepšeniu implementovania etických princípov v ekonomickom prostredí.

Na záver môžeme zhodnotiť, že prostredníctvom naplnenia jednotlivých parciálnych cieľov sa nám podarilo naplniť hlavný cieľ práce.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BLÁHA, J. – DYTRT, Z. 2003. *Manažérska etika*. 1. vyd. Praha : Management Press, 2003. 155 s. ISBN 80-7261-084-8.

ČIERNA, H. 2001. *Podnikateľská etika*. 1. vyd. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB Banská Bystrica, 2001. 120 s. ISBN 80-8055-475-7.

ČIERNA, H. 2008. *Spoločensky zodpovedné podnikanie*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2008. 102 s. ISBN 978-80-8083-585-9.

DUNCKELOVÁ, J. 1997. *Podnikateľská etiketa : Udělejte dobrý dojem*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1997. 158 s. ISBN 80-205-0510-5.

DYTRT, Z. 2000. *Manažérska etika : inspirace pro 21. století*. 1. vyd. Hradec Králové : Nucleus, 2000. 188 s. ISBN 80-86225-08-09.

DYTRT, Z. a kol. 2001. *Manažérska etika II : inspirace pro 21. století*. 1. vyd. Praha : Economia, 2001. 202 s. ISBN 80-85378-19-1.

Etické princípy v podnikaní. [online]. 2003 [cit. 2011.11.02]. Dostupné na internete: <http://hn.hnonline.sk/2-21362405-k10000_detail-36>

Finančná kríza alebo morálny problém? [online]. 2011 [cit. 2011.11.20]. Dostupné na internete:

<<http://biznisblog.sk/video/financna-kriza-alebo-moralny-problem/>>

G4S. *Etické princípy : Riadime sa etickými princípmi obsiahnutými v internom etickom kódexe, ktorý upravuje hodnoty a zásady, ktoré uznávame, a ktorých sa držíme*. [online]. 2011 [cit. 2011.11.01]. Dostupné na internete:

<<http://www.g4s.sk/sk-sk/Social%20Responsibility/Our%20ethics/>>

HINTOŠOVÁ, A. – TOROPILOVÁ, M. 2003. *Manažérska etika a informačné technológie*. In *Acta oeconomica N° 15*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2003. 311 s. ISBN 80-8055-798-5.

HUMLOVÁ, V. 2003. *Etické problémy činnosti v hotelníctví*. In: *Etické parametre ekonomického prostredia krajín V4 pred vstupom do EÚ*. 1. vyd. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2003. 240 s. ISBN 80-8055-757-8.

- JANOTOVÁ, H. – FARKAŠOVÁ, V. 2001. *Manažérska etika a komunikácia v podnikaní*. 1. vyd. Žilina : Žilinská univerzita, 2001. 115 s. ISBN 80-7100-814-1.
- JOHNSON CONTROLS, Inc.. *Etické zásady : Mravná bezúhonnosť každý deň*. [online]. 2011 [cit. 2011.11.01], 34 s. Dostupné na internete:
<http://www.johnsoncontrols.sk/publish/sk/sk/investors/our_corporate_governance/ethics_policy.html>
- LOVAŠ, L. 2000. *Sociálne normy a spravodlivosť v sociálnej psychológii*. 1. vyd. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2000. 165 s. ISBN 80-7097-417-6.
- MARKOVÁ, V. 2003. Využívanie etických princípov v podnikaní v podmienkach Slovenskej republiky. In *Acta oeconomica N° 18 : Etika v ekonomickom prostredí III*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2003. 264 s. ISBN 80-8083-126-2.
- MARTÓN, M. 2003. Ekonomická racionalita. In *Acta oeconomica N° 15*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2003. 311 s. ISBN 80-8055-798-5.
- MEŠKOVÁ, A. *Etické aspekty podnikania na Slovensku*. [online]. 2005 [cit. 2011.11.20]. Dostupné na internete:
<<http://meskova.blog.sme.sk/clanok.asp?cl=2311&bk=38249>>
- MIEDZGOVÁ, J. 1994. *Základy etiky*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1994. 107 s. ISBN 80-08-02369-4.
- PAULÍK, T. – PELLEŠOVÁ, P. 2003. Etika hospodárství. In *Etické parametre ekonomického prostredia krajín V4 pred vstupom do EÚ*. 1. vyd. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2003. 240 s. ISBN 80-8055-757-8.
- REMIŠOVÁ, A. 2000. *Etika a ekonomika*. 1. vyd. Bratislava : EKONÓM, 2000. 238 s. ISBN 80-225-1259-1.
- REMIŠOVÁ, A. 2011. *Etika a ekonomika*. 3. vyd. Bratislava : Kalligram, 2011. 496 s. ISBN 978-80-8101-402-4.
- REMIŠOVÁ, A. 1999. *Podnikateľská etika v praxi : Cesta k úspechu*. 1. vyd. Bratislava : EPOS, 1999. 288 s. ISBN ISBN 80-8057-106-6.

REMIŠOVÁ, A. 1996. *Úvod do podnikateľskej etiky*. 1. vyd. Bratislava : EKONÓM, 1996. 205 s. ISBN 80-225-0745-8.

SEKNIČKA, P. a kol. 1997 *Úvod do hospodárskej etiky*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1997. 192 s. ISBN 80-85963-40-X.

SLOVALCO, a.s. *Etické princípy : Desatoro etických pravidiel*. [online]. 2011 [cit. 2011.11.01]. Dostupné na internete:

<https://www.slovalco.sk/web/homepage_ns.nsf/documents/wecarehr04?OpenDocument&pg_nr=34>

SODEXO. *Etické princípy*. [online]. 2011 [cit. 2011.11.01]. Dostupné na internete: <http://www.sodexo.sk/sksk/onas/eticke_principy/eticke-principy.asp>

SOPK. *Platforma SOPK pre etiku podnikania*. [online]. 2011 [cit. 2011.11.02]. Dostupné na internete:

<<http://web.sopk.sk/view.php?cisloclanku=2011102407>>

ŠÍPOŠ, G. – SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – JACKO, T. 2010. *Protikorupčné minimum 2010 : Hodnotenia, odporúčania a stav korupcie na Slovensku*. [online]. 1. vyd. Bratislava : Adin, s. r. o., 2010. 76 s. [cit. 2011.11.27]. Dostupné na internete:

<<http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Protikorup%C4%8Dn%C3%A9-minimum-2010.pdf>>. ISBN 978-80-89244-67-6.

ŠRONĚK, I. 1995 *Etiketa a etika v podnikaní*. 1. vyd. Praha : Management Press, 1995. 212 s. ISBN 80-85603-94-2.

ŠÚBERTOVÁ, E. 2003. *Ekonomika verzus etika*. In *Acta oeconomica N° 15*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2003. 311 s. ISBN 80-8055-798-5.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. [online]. 2005 [cit. 2011.11.27]. Dostupné na internete:

<<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=18750&FileName=05-z300&Rocnik=2005>>

ZEMANOVIČOVÁ, D. – SIČÁKOVÁ, E. 2001. *Korupcia v SR ako celospoločenský problém (etický, morálny, ekonomický a politický)*. [online]. 1. vyd. Bratislava : Róbert Vico - vydavateľstvo, 2001. 38 s. [cit. 2011.11.27]. Dostupné na internete:

<http://backup.transparency.sk/studie/030805_korup.PDF>. ISBN 80-89041-09-4.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A Dotazník	44
---------------------------------	----

DOTAZNÍK

Vážená respondentka/ vážený respondent,

dovoľujeme si Vás osloviť s prosbou o vyplnenie dotazníka, ktorý je zameraný na skúsenosť podnikateľských subjektov s etickými princípmi a problémami etiky v ekonomickej praxi. Spracovanie získaných údajov bude predmetom výskumu v rámci mojej bakalárskej práce na tému „*Implementácia princípov etiky do ekonomickej praxe*“. Dotazník je anonymný a získané informácie budú využité výlučne na účely bakalárskej práce.

Inštrukcie k vyplňaniu dotazníka:

Na otázky neexistujú správne, ani nesprávne odpovede. Odpovedajte prosím vyznačením jednej, alebo viacerých odpovedí podľa inštrukcií uvedených pri jednotlivých otázkach. V prípade akýchkoľvek otázok a pripomienok, sa obráťte prosím na kontaktnú osobu.

Vašu odpoveď vyznačte prosím krížikom, prípadne vpište do voľného pol'a:

1. V akej oblasti pôsobí firma, pre ktorú pracujete?

Výroba

Obchod

Služby

2. Koľko zamestnancov pracuje vo firme, v ktorej pôsobíte?

0 – 9

10 – 49

50 – 249

250 a viac

3. V ktorom kraji pôsobí firma, pre ktorú pracujete?

Bratislavský kraj

Trnavský kraj

Trenčiansky kraj

Nitriansky kraj

Žilinský kraj

Banskobystrický kraj

Prešovský kraj

Košický kraj

4. Na akej pozícii pracujete?

5. Čo si predstavujete pod pojmom etické princípy alebo etické zásady vo všeobecnosti?
Odpovedajte, prosím, bez obmedzenia.

6. Aké etické princípy sa, podľa Vášho názoru, môžu vyskytovať v ekonomickom prostredí? **Odpovedajte, prosím, bez obmedzenia.**

7. Stretli ste sa už s etickými princípmi alebo etickými zásadami v podnikateľskej praxi?
(ak áno, prosím uveďte aj s ktorými)

Áno

Nie

8. Implementujete etické princípy a zásady aj vo firme, pre ktorú pracujete? **(vyznačte prosím jednu odpoveď)**

Áno

Nie

9. V prípade, že implementujete etické princípy a zásady aj vo firme, pre ktorú pracujete, akým spôsobom? **(vyznačte prosím jednu, prípadne viacero odpovedí)**

neformálny spôsob – nepísané pravidlá

písomne v podobe manuálov a príručiek

písomne v podobe usmernení

písomne v podobe etického kódexu

iné **(uveďte prosím aké)**

10. Stretli ste sa už s etickými problémami, resp. neetickým správaním v podnikateľskej praxi? **(ak áno, prosím vyznačte aj s ktorými)**

Áno

Nie

klamstvo

ohováranie

dobrovoľná platobná neschopnosť

nepriznanie primeranej mzdy zamestnancom

korupcia

zavádzajúca reklama

iné **(uved'te prosím aké)**

11. Ako by ste ohodnotili na stupnici od 1 do 5 súčasný stav etiky v ekonomickom prostredí? **(vyznačte, prosím, jednu z možností)**

1 – výborný

2 – chváľitebný

3 – dobrý

4 – dostatočný

5 – nedostatočný

12. Je podľa Vás možné zmeniť súčasný stav vnímania a implementovania etických princípov v ekonomickej praxi? **(ak áno, uved'te prosím aj ako)**

Áno

Nie

Ďakujem Vám za ochotu a strávený čas pri vyplňaní dotazníka.